

Anni Linna

Yritysvastuuraportointi: Elintarvikealan ja finanssialan raportoinnin vertailu

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Tradenomi

Liiketalouden koulutusohjelma

Opinnäytetyö

Maaliskuu 2018

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Anni Linna Yritysvastuuraportointi: Elintarvikealan ja finanssialan raportoinnin vertailu 38 sivua 16.3.2018
Tutkinto	Tradenomi
Koulutusohjelma	Liiketalouden koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Laskentatoimi ja rahoitus
Ohjaaja(t)	Lehtori Raija Olkkola
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää yritysvastuuraporttien vertailun avulla, onko finanssi- ja elintarvikealan yritysvastuuraportoinnissa eroja. Tavoitteena oli löytää mahdolliset erot toimialojen raportointitavoissa, raporttien sisällöissä sekä selvittää mitä sidosryhmiä yritykset ovat tunnistaneet oleellisiksi.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimuksellinen osa toteutettiin vertailemalla kuuden eri yrityksen yritysvastuuraportteja, joista kolme oli elintarvikealan yritystä ja kolme finanssialan yritystä. Tutkimusaineistona käytettiin yritysten julkisia yritysvastuuraportteja. Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja se toteutettiin käyttämällä sisällönanalyysimenetelmää. Yritysvastuuraportteja analysoitiin opinnäytetyön teoriaosuuden pohjalta. Teoriaosuus oli luotu käyttäen pääsääntöisesti yritysvastuuta ja sen raportointia koskevaa kirjallisuutta.</p> <p>Tutkimuksessa havaittiin, että finanssi- ja elintarvikealan yritysvastuuraporteista löytyy eroja. Eroja löytyi niin raportointitavasta kuin raporttien sisällöistä. Lisäksi finanssi- ja elintarvikeala olivat tunnistaneet tärkeimmiksi sidosryhmikseen eri ryhmiä sekä tunnistaneet oleellisiksi asioiksi yritysvastuun eri näkökohtia. Tutkimuksessa todettiin myös, että yritysvastuuraportointiin vaikuttaa muutkin tekijät kuin vain toimiala.</p>	
Avainsanat	Yritysvastuu, yritysvastuu raportointi, elintarvikeala, finanssiala

Author(s) Title Number of Pages Date	Anni Linna Corporate Social Responsibility Reporting: Comparison of food and finance industry reporting 38 pages 16 Mar 2018
Degree	Bachelor of Business Administration
Degree Programme	Economics and Business Administration
Specialisation option	Accounting and Finance
Instructor(s)	Raija Olkkola, Senior Lecturer
<p>The purpose of this thesis was to find out how corporate social responsibility reporting differs between food industry and finance industry. The main goal was to find out the differences between reporting methods, content of the reports and what stakeholders food and finance sectors have identified as relevant.</p> <p>The empirical part of the thesis was implemented by comparing the corporate social responsibility reports of six different companies. Out of these, three represented the food industry and other three were the finance industry companies. The companies' public corporate social responsibility reports were used as research material. The thesis is a qualitative study and the research method was content analysis. The company's corporate social responsibility reports were analyzed on the basis of theoretical part of the thesis. The theoretical part of the thesis was created using corporate social responsibility literature.</p> <p>The study illustrated that there are differences between the corporate social reporting in the finance and food industries. Differences were found between the reporting method and the content of the reports. The finance and food industry had identified different groups as their main stakeholders and recognized different aspects of corporate social responsibility as essential issues. The results also showed that corporate social responsibility reporting is affected also by other factors and not only by the industry.</p>	
Keywords	Corporate Social Responsibility, Reporting of corporate social responsibility, Food industry, Finance industry

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Työn tavoitteet ja tutkimusongelma	2
1.2	Rajaukset ja keskeiset käsitteet	2
1.3	Tutkimusmenetelmät	3
2	Yritysvastuu	4
2.1	Taloudellinen vastuu	5
2.2	Sosiaalinen vastuu	6
2.3	Ympäristövastuu	6
2.4	Yritysvastuu eri toimialoilla	7
2.4.1	Elintarviketeollisuus	7
2.4.2	Finanssiala	8
2.5	Yritysvastuuta ohjaavat säädökset	9
2.5.1	Yritysvastuu ja lainsäädäntö	9
2.5.2	Yritysvastuun ohjeistukset ja periaatteet	10
3	Yritysvastuuraportointi	12
3.1	Yritysvastuuraportoinnin historia ja kehitys	13
3.2	Yritysvastuuraportoinnin toteuttaminen	15
3.3	Yritysvastuuraportoinnin prosessi	16
3.4	Sidosryhmäajattelu ja yritysvastuuraporttien olennainen sisältö	17
3.5	Yritysvastuuraportoinnin motiivit	19
3.6	Global Reporting Initiative	20
4	Yritysvastuuraporttien vertailu	23
4.1	Tutkimuksen toteuttaminen	24
4.2	Raportointitavat, raporttien laajuus sekä rakenne	24
4.3	Vastuullisuuden kolme osa-aluetta raportoinnissa	27
4.3.1	Sosiaalinen vastuu	28
4.3.2	Ympäristövastuu	29
4.3.3	Taloudellinen vastuu	30
4.4	Sidosryhmätoiminta ja raporttien olennainen sisältö	31
5	Johtopäätökset	33

1 Johdanto

Vastuullisuus on jo pitkään ollut ajankohtainen aihe ja sen merkitys yritysten liiketoiminnassa on kasvanut jatkuvasti (Niskala & Pajunen & Tarna-Mani 2013, 9). Kannattava liiketoiminta edellyttää yrityksiltä vastuullisuutta sekä vastuullinen yritystoiminta on myös välttämätöntä yhteiskunnan kannalta (FIBS 2015). Vastuulliseksi toiminnaksi luetaan lakisääteisten vastuiden lisäksi myös niiden ylittävä toiminta eli kaikki se mitä yritys tekee vapaaehtoisesti yhteiskunnan hyväksi. Vastuullinen liiketoiminta sisältää kolme näkökulmaa: taloudellisen-, sosiaalisen- ja ympäristönäkökulman. (Viitala & Jylhä 2013, 348-350.) Yritysvastuu aiheena on kiinnostava ja ajankohtainen. Mediassa yritysten vastuullisuus ja vastuuttomuus on vähän väliä esillä ja jatkuvissa määrin yhä useampi ihminen on kiinnostunut yritysten vastuullisuudesta. Halusin juuri tästä syystä tehdä opinnäytetyöni yritysvastuusta ja oppia näin itse myös enemmän kyseisestä kiinnostavasta aiheesta.

Yritysvastuun lisäksi kerron opinnäytetyöni teoriaosuudessa yritysvastuuraportoinnista ja sitä ohjaavista säädöksistä sekä ohjeista. Yritysvastuuraportointi tukee yritysten vastuullisia toimia ja antaa toiminnalle läpinäkyvyyttä sekä avoimuutta. Yritysvastuuraportointia ohjaa useat kansainvälisesti hyväksytyt ohjeistot ja normit, joiden avulla yritysten on helpompi toteuttaa raportointiaan. Ohjeistojen tarkoituksena on edistää vastuullisuutta, raporttien vertailukelpoisuutta sekä auttaa yritysvastuun sisällön määrittelyssä ja toiminnan läpinäkyvyyden kehittämisessä. (Niskala ym. 2013, 9-11.)

Yritysvastuuraportointi kehitty jatkuvasti ja yhä useampi yritys on ottanut vastuullisuuden osaksi strategiaansa ja julkaisevat vastuullisuustoimistaan, joko oman yritysvastuuraportin tai kertoo vastuullisuudestaan osana vuosikertomustaan. Yritysvastuusta raportointivaatimuksien kasvaessa ja työkalujen kehittyessä. (Niskala ym. 2013, 9-11.) Vastuullisen toiminnan tueksi ja sen näkyvyyden lisäämiseksi on luotu myös useita sertifiointijärjestelmiä ja standardeja (Viitala & Jylhä 2013, 350). Yritysvastuuraportointi oli minulle aika tuntematon käsite ennestään, joten halusin perehtyä siihen tarkemmin ja näin päädyin tutkimaan juuri yritysten vastuullisuusraportointia.

1.1 Työn tavoitteet ja tutkimusongelma

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää aiheesta jo tiedetyn teorian ja tutkimusaineiston perusteella, onko kahden eri toimialan välillä eroja yritysvastuuraportoinnissa. Vertailen finanssialan ja elintarvikealan yritysten yritysvastuuraportteja ja selvitan, mitä eroja heidän vastuullisuusviestinnässään on. Raporttien vertailun kautta tutkin, millä tavoin kohdeyritykseni raportoivat vastuullisuudestaan, mitkä ovat toimialojen vastuullisuuden painopisteitä ja kuinka he ovat huomioineet sidosryhmänsä raportoinnissa.

Tutkimukseni tutkimusongelma on, kuinka finanssialan ja elintarvikealan yritysvastuuraportointi eroaa toisistaan? Tutkimusongelma voidaan jakaa kolmeen tutkimuskysymykseen, jotka ovat:

1. Millä tavoin finanssi- ja elintarvikealan yritysvastuuraportoinnin tavat eroavat toisistaan?
2. Miten yritys vastuun kolmen osa-alueen eli sosiaalisen-, taloudellisen ja ympäristövastuun raportointi eroaa toimialojen välillä?
3. Kuinka toimialat ovat huomioineet sidosryhmänsä raportoinnissa?

1.2 Rajaukset ja keskeiset käsitteet

Vertailussa en mene kovin syväälle siihen, kuinka kohdeyritykseni toteuttavat vastuullisuuttaan liiketoiminnassaan vaan vertailen yritysten raporttien pohjalta vastuullisuuden tärkeimpiä painopisteitä ja sitä kuinka raportointi on toteutettu. Finanssialan ja elintarvikealan yritysten toiminta eroaa paljon toisistaan ja tämän opinnäytetyön tarkoitus on selvittää, kuinka se näkyy heidän yritysvastuuraportoinnissaan. Valitsin suuria yrityksiä, jotta materiaalia löytyisi helpommin tutkimukseeni. Materiaalina käytän yritysten julkisia, kaikille löytyviä, vastuullisuusraportteja ja internetsivuja. Valitsin elintarvike- ja finanssialat tutkimukseni toimialoiksi juuri siksi, että heidän toiminta eroaa paljon toisistaan. Elintarvikeala on itselleni ollut myös tutuin toimiala kaupanalan lisäksi ja elintarvikealan yritykset, jotka valitsin, ovat ennestään hyvin tuttuja. Finanssialan valitsin toiseksi toimialaksi, koska olen itse suuntautunut tradenomi opinnoissani rahoitukseen ja laskentaan ja tulevaisuudessa on hyvin mahdollista, että työskentelen finanssialan yrityksessä.

Valitsin tutkimukseeni kolme finanssialan ja kolme elintarvikealan yritystä, joiden raportteja vertailen. Suurempi määrä yrityksiä olisi vienyt aikaa paljon enemmän, koska tutkittavaa materiaalia olisi ollut todella paljon. Tällä yritysmäärällä on mahdollista saada hyviä tutkimustuloksia aikaan.

Tutkimus on rajattu myös koskemaan ainoastaan vuodesta 2016 kertoviin raportteihin ja niiden eroihin. Joten tutkimuksessa selvitetään, kuinka vuoden 2016 toiminnasta kertovat raportit eroavat toimialoittain. Rajasin myös tutkimukseni koskemaan vain kahden eri toimialan vertailua.

Keskeisiä käsitteitä tässä opinnäytetyössä ovat yritysvastuu ja yritysvastuuraportointi. Sanalle yritysvastuu, jota itse käytän tässä opinnäytetyössä, löytyy useita eri synonyymejä. Käytettävissä olevia termejä ovat muun muassa yhteiskuntavastuu, vastuullinen yritystoiminta, eettinen liiketoiminta sekä kestävä kehitys. Englanninkielinen termi Corporate Social Responsibility, lyhennettynä CSR, on myös laajasti Suomessa käytössä, kun puhutaan yritys vastuusta. Nykypäivänä käsite yritys vastuu on kuitenkin vakiinnuttanut asemansa liike-elämässä. Termiä yhteiskuntavastuu käytetään silloin, kun puhutaan muiden organisaatioiden, kuten esimerkiksi julkisen sektorin, yhteiskuntavastuusta. Kestävä kehitys on taas yleiskäsite vastuulliselle toiminnalle, joka kattaa niin yksityisyrityksien kuin valtion ja muiden organisaatioiden toiminnan. Kestävä kehitys on otettu käyttöön käsitteenä jo 1980-luvun lopulla. (FIBS 2015.) Usein yritys vastuulla tarkoitetaan kaikkia niitä vapaaehtoisia toimia, joilla yritys toteuttaa yhteiskuntavastuutaan (Harmaala & Jallinoja 2012, 16). Vastuullinen yritystoiminta mielletään myös yrityksen pitkän aikavälin menestystekijäksi, joka luo yritykselle kestävää arvoa ja kilpailukykyä (Niskala ym. 2013, 10).

1.3 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja toteutan tutkimukseni käyttäen sisällönanalyysimenetelmää. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta aineistosta selkeä kuvaus, tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103-104.)

Käytän materiaalina tutkimuksessani yritysten julkisia yritysraportteja. Kohdeyritykseni julkaisevat yritysraportistaan integroituna osana vuosikertomustaan, erillisinä yritysraportteina sekä heidän verkkosivuillaan. Sisällönanalyysimenetelmän tarkoituksena on analysoida tutkittavia dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Tutkittavasta ilmiöstä on tarkoitus tuottaa sanallinen sekä selkeä kuvaus. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103-104.) Tähän opinnäytetyöhön ei olisi sopinut tutkimusmenetelmäksi kvantitatiivinen tutkimus eli määrällinen tutkimus. Määrällinen tutkimus perustuu mittaamiseen ja numeraaliseen tietoon tutkittavasta ilmiöstä, jota tämän tutkimuksen materiaalista olisi ollut mahdotonta saada.

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on esittää ratkaisu tai ”tiheä” kuvaus ilmiöstä eikä testata ratkaisun toimivuutta käytännössä, jolloin kyse olisi kehittämis- tai toimintatutkimuksesta. Tutkija ei siis ryhdy käytännön työhön mahdollisen ongelman poistamiseksi vaan tutkimuksen kohteena olevaan ongelmaan tuotetaan ratkaisu tai ymmärrys. (Kananen 2014, 50.)

2 Yritysraportti

Yritysraporttiin lähtökohtana voidaan pitää näkemystä siitä, että yrityksellä on yhteiskunnassa muitakin velvoitteita sekä tehtäviä kuin omistajiensa voiton maksimointi (Viitala & Jylhä 2013, 348). Euroopan komission määritelmän mukaan yritykset ovat vastuussa heidän toimintansa vaikutuksista koko yhteiskuntaan. Euroopan komissio uskoo, että yritysraportin toteuttaminen yrityksissä on tärkeää EU:n talouden kestävyyden, kilpailukykyyn ja innovoinnin kannalta. Komission mukaan yritysraportin toteuttaminen tuo myös etuja riskienhallintaan, pääoman saantiin, kustannussäästöihin, asiakassuhteisiin sekä henkilöstöhallintoon. (European Commission 2017.)

Yritysraportti jaetaan perinteisesti kolmeen eri osa-alueeseen eli taloudelliseen-, sosiaaliseen- ja ympäristöraporttiin. Tätä jaottelutapaa kutsutaan triple bottom line -ajatteluksi. Triple bottom line -ajattelun lisäksi on useita muita jaottelutapoja. Esimerkiksi ISO 26000 -standardin mukainen jaottelu, jossa yritysraportti jaetaan seitsemään eri osa-alueeseen ja vielä 55 alakategoriaan. Myös Global Reporting Initiative raportointiohjeistolla lyhennettynä GRI on oma jaottelutapansa. GRI on vapaaehtoinen raportointiohjeisto, josta kerron tarkemmin luvussa 3.5. (FIBS 2015.)

Triple botton line -ajattelun mukaisesti nämä kolme osa-aluetta eli taloudellinen vastuu, sosiaalinen vastuu ja ympäristövastuu ovat riippuvuussuhteessa toisiinsa. Yrityksen voitontavoitteluvastuu kohtaa ympäristövastuun sekä sosiaalisen vastuun monissa yrityksissä vastaan tulevilla kysymyksillä. Yrityksen tulos esimerkiksi voisi parantua, jos tuotanto siirrettäisiin tehtaisiin, joissa käytössä olisi lapsityövoimaa. Myös kahvin toimitaminen kehitysmaista kehittyneisiin maihin sisältää taloudellisen näkökulman lisäksi myös sosiaalisennäkökulman sekä ympäristönäkökulman. Minkälaiset ovat viljelijöiden työolot? Toteutetaanko kahvipapujen viljely luonnonvaroja vahingoittamatta? (Harmaala & Jallinoja 2012, 18.). Vastuullinen yritys ei siis tee voittoa kenenkään sidosryhmänsä tai ympäristön vahingoksi (Viitala & Jylhä 2013, 351).

2.1 Taloudellinen vastuu

Taloudellinen vastuu on yksi kolmesta yritysvastuun osa-alueesta ja se kattaa koko liike-toiminnan kestävyuden sekä organisaation ulkopuolelle kohdistuvat taloudelliset vaikutukset (Vastuullisuusraportti 2016). Yritysvastuu sisältää ajatuksen siitä, että yrityksen täytyy olla toimintakykyinen pitkällä aikavälillä ja toimintaa täytyy ajatella myös seuraavien sukupolvien näkökulmasta. Yritykset joutuvat tekemään päätöksiä, pyrkivätkö he maksimaaliseen tulokseen lyhyellä aikavälillä vai investoivatko he esimerkiksi ympäristön tai työntekijöiden hyvinvointia parantaviin hankkeisiin, jotka alkavat tuottaa ehkä vasta vuosien päästä. Jotta yritys voi tuottaa taloudellista hyvinvointia yhteiskunnalle ja toimia vastuullisesti, niin paikallisesti kuin globaalisti, täytyy yritystoiminnan olla kannattavaa. (Harmaala & Jallinoja 2012, 18.)

Taloudellinen vastuu siis edellyttää kannattavuutta. Kannattavuus täytyy kuitenkin tavoittaa eettisesti ja moraalisesti hyväksytyin keinoin eli siten, että yritys ei vahingoita tai tuota ongelmia sidosryhmilleen. Yritysten on myös kannettava vastuu sijoituksistaan ja investoinneistaan. (Juholin 2004, 15.)

Taloudellisen vastuun vaikutukset ovat joko välittömiä tai välillisiä. Välittömät sidosryhmille tuotetut taloudelliset lisäarvot ovat esimerkiksi palkkojenmaksu työntekijöille, ostot toimittajilta ja verojenmaksu yhteiskunnalle. Välillinen vaikutus taas voi olla sijoittamispäätöksiin liittyviä taloudellisia vaikutuksia tai innovaatioiden laajempaa yhteiskunnallista vaikutusta. (Niskala ym. 2013. 19.) Eli välillistä vastuuta kuvastavat puolestaan ne hyvinvointi vaikutukset, joita yritys luo yhteiskuntaan veronmaksajana, sosiaaliturvan

rahoittajana sekä osaamisen kasvattajana. Vastuullisen yrityksen tulee huolehtia siitä, etteivät sen toiminnan yhteiskunnalle aiheuttamat haitat ole suurempia kuin taloudellisesta toiminnasta saatavat hyödyt. Kun yritys kantaa taloudellisen vastuunsa kunnolla, mahdollistaa se toiminnan kahdella muulla yritys vastuun osa-alueella eli sosiaalisen ja ympäristövastuun alueilla. (Viitala & Jylhä 2013, 350.)

2.2 Sosiaalinen vastuu

Sosiaalisen vastuun näkökulmia ovat henkilöstöön liittyvät asiat sekä muut välilliset vaikutukset eri ihmisryhmiin, paikallisiin asukkaisiin sekä ihmisiin kaikkialla maailmassa. Yrityksillä on vastuu siis oman henkilökuntansa lisäksi koko toimittajaketjun työntekijöiden työoloista, tavarantoimittajista yhteistyökumppaneihin. (Vastuullisuusraportti 2016; Viitala & Jylhä 2013, 351.)

Yritysten sosiaaliseen vastuuseen kuuluu henkilöstön hyvinvoinnista huolehtiminen, osaamisen kehittäminen, vastuullinen irtisanominen sekä ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja niistä huolehtiminen. Vastuullinen henkilöstöjohtaminen ottaa myös huomioon tasa-arvon henkilöstöä koskevissa päätöksissä, näkee erilaisuuden vahvuutena sekä palkitsee oikeudenmukaisesti ja huolehtii työturvallisuudesta kaikissa olosuhteissa. (Viitala & Jylhä 2013, 352.) Myös hyvät toimintatavat yritysverkostossa ja lähiyhteisö- ja yhteiskuntasuhteissa kuuluvat sosiaaliseen vastuuseen (Niskala ym. 2013, 18).

Vastuu tuotteiden turvallisuudesta kuuluu myös sosiaaliseen vastuuseen. Tuoteturvallisuuteen liittyviä näkökulmia ovat kuluttajainsuojakysymykset sekä tuotevastuu. Yhteiskunnan näkökulmasta yrityksillä on vastuu työllistämisen edistäjänä. Työllistymiseen vaikuttavia toimia ovat esimerkiksi syrjäytyneiden tai maahanmuuttajien palkkaus sekä työpaikkojen vähentämisen minimointi. Yritysten toiminta vaikuttaa myös välillisesti kumppaneiden ja alihankkijoiden henkilöstöön ja raaka-aineiden tuottajiin. (Harmaala & Jallinoja 2012, 20.)

2.3 Ympäristövastuu

Ympäristövastuu on kolmesta osa-alueesta pisimpään esillä ollut käsite. Ympäristövastuu tarkoittaa kaikkea yritysten toimintaa, jolla on vaikutusta maapallon luonnonvaroi-

hin ja ympäristöön. Ympäristövastuu on ollut laajasti esillä jo 1990-luvun alusta lähtien ja aihe nousi julkisuuteen 1980-luvulla ympäristöliikkeiden ja ympäristöjärjestöjen kautta. (Juholin 2004, 16.) Ympäristövastuu kattaa tehokkaan ja säästävän luonnonvarojen käytön, ilmastonmuutoksen torjunnan, vesistöjen, ilman ja maaperän suojelun sekä luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ja kasvihuonepäästöjen vähentämisen. Näiden lisäksi yrityksillä on myös vastuu koko tuotteen elinkaaren ympäristövaikutuksista ja toiminnan arvoketjusta. Yrityksen on siis varmistettava, että tuotteen matka koko elinkaaren läpi, valmistuksesta loppusijoitukseen eli kierrätykseen tai hävittämiseen, on ympäristöystävällinen. (Niskala ym. 2013, 18.) Ympäristövastuu kattaa kaiken sen millä on vaikutusta maapallon tilaan (Viitala & Jylhä 2013, 353).

Ympäristövastuulla tarkoitetaan yrityksen pyrkimystä toimia ympäristön kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Ympäristövastuuta ohjaa ympäristölainsäädäntö ja sen keskeisiä osa-alueita ovat jätteet ja kierrätys, vesistöjen ja ilmastonsuojelu, ekotehokkuuden lisääminen sekä energian säästäväinen käyttö. Vastuullinen yritys tuntee ympäristölainsäädännön, noudattaa sitä ja on lisäksi tietoinen toimintansa ympäristövaikutuksista. (Harmaala & Jallinoja 2012, 22.) Lisäksi ympäristövastuuseen kuuluu tuotesuunnittelu, joka on myös osa tuotteen elinkaarta. Ympäristövastuullisen tuotesuunnittelun tavoitteena on materiaali- ja energiatehokkuus, kierrätettävyys, käyttöiän edistäminen sekä ympäristölle haitallisten aineiden käytön minimointi. (Ilmasto-opas 2016.)

2.4 Yritysvastuu eri toimialoilla

Yritysvastuun toteuttaminen ja siitä raportointi eroaa toimialoittain. Eri toimialoilla on omat vastuullisuuden painopisteensä, toiminnan edellytykset ja tulevaisuudennäkymät. Yhteisenä piirteenä kaikille toimialoilla voidaan pitää sitä, että taloudellisesti kannattava liiketoiminta on yritysvastuun muiden osa-alueiden edellytys. (Harmaala & Jallinoja 2012, 239.) Yritykset kaikilla toimialoilla myös sekä kilpailevat, että tekevät yhteistyötä yritysvastuun ympärillä (Harmaala & Jallinoja 2012, 239).

2.4.1 Elintarviketeollisuus

Elintarviketeollisuus valmistaa kuluttajille välttämättömiä hyödykkeitä ja on Suomen neljänneksi suurin teollisuudenala. Elintarviketeollisuus työllistää Suomessa 33 000

henkilöä. (Ruokatieto 2017.) Kuluttajia kiinnostaa elintarvikealalla tuotteiden ominaisuudet esimerkiksi turvallisuus ja terveys, mutta kasvavassa määrin myös tuotteen alkuperä sekä ympäristökuormitus (Viitala & Jylhä 2013, 354).

Yksi sosiaalisen vastuun näkökulmia elintarvikealalla on tuotevastuu. Tuotteiden täytyy olla turvallisia käyttää ja kuluttajia kiinnostavat myös tuotteiden terveysvaikutukset. Elintarvikealalla korostuu koko toimintaketjun tuntemus ja jäljitettävyyys raaka-aineiden hankinnasta alkaen. Euroopan Unioni onkin asettanut useita säädöksiä liittyen elintarvikehygieniaan ja tuoteturvallisuuteen. Suomen lainsäädäntö asettaa suuria vaatimuksia elintarvikealan yrityksille. (Harmaala & Jallinoja 2012, 239.)

Elintarvikealalla ympäristövaikutuksia yritetään vähentää energiatehokkaammilla toimintatavoilla, pienentämällä tuotteiden hiilijalanjälkeä sekä pyrkimällä käyttämään raaka-aineet ja muut tuotantopanokset mahdollisimman tehokkaasti. Elintarvikealan ympäristövastuun keskeisinä näkökohtina voidaan pitää luonnonvarojen säästeliästä käyttöä, veden käytön tehostamista ja jätevesien käsittelyä, raaka-aineiden vastuullista hankintaa ja eläinten terveyttä sekä hyvinvointia. (Harmaala & Jallinoja 2012, 240.) Elintarvikealalla kuluttajakysynnän muutokset täytyy huomioida aktiivisesti. Kuluttajien arvot ja tarpeet ovat muuttuneet paljon lähivuosina ja yhä useammalle kuluttajalle tuotteen alkuperä ja ekologisuus ovat avain asemassa. (Harmaala & Jallinoja 2012, 240-241.)

2.4.2 Finanssiala

Finanssialalla toimii yrityksiä, jotka tarjoavat asiakkailleen pankki-, vakuutus- ja sijoituspalveluita. Finanssiala työllistää Suomessa noin 39 000 henkilöä. (Finanssialan tradenomit ry 2013.) Taloudellisen vastuun näkökohtia finanssialalla on vastuullisuus rahoituspäätöksissä, vastuullinen sijoittaminen, sijoittajan ja talletusten suoja ja hyvä pankki- ja vakuutustapa. Finanssialalla Finanssivalvonta on taho, joka valvoo, että talletuspankit ja luottoyhteisöt täyttävät ne lainsäädännössä ja määräyksissä asetetut vaatimukset ja rajoitukset, jotka koskevat talletuspankkien ja luottoyhteisöjen toimintaa, vakavaraisuutta, riskienhallintaa ja riskienottoa. (Harmaala & Jallinoja 2012, 247.)

Sosiaalisen vastuun näkökulmina finanssialalla voidaan pitää työntekijöiden hyvinvointia sekä osaamista. Finanssiala kehittyy jatkuvasti ja työtehtävät ovat monimuotoisia,

siksi henkilöstön koulutuksella on suuri merkitys alalla. Finanssiala kouluttaakin yritys-kohtaisesti henkilöstöään, ja alalle on kehitetty myös omia erityistutkintoja. (Harmaala & Jallinoja 2012, 247.)

Ympäristönäkökulmana finanssialalla voidaan pitää sähköisen asioinnin edistämistä, joka vähentää ympäristö kuormitusta. Sähköisenlaskun hiilijalanjälki on finanssialan keskusliiton tekemän tutkimuksen mukaan neljä kertaa pienempi kuin paperilaskun. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta finanssiala kehittää tuotteita, jotka täydentävät julkisen sektorin tarjoamia palveluita. Näitä tuotteita ovat esimerkiksi ikääntyville ihmisille tarkoitettut terveys- ja hoitovakuutukset ja maailmalla jo kehitteillä olevat elektroniset terveystilit. (Harmaala & Jallinoja 2012, 247.)

2.5 Yritysvastuuta ohjaavat säädökset

Yrityksille löytyy joukko vapaaehtoisuuteen perustuvia ohjeistuksia sekä standardeja liittyen yritysvastuuseen. Nämä ohjeistukset ja standardit perustuvat pitkälti yhdistyneidenkansakuntien puitteissa solmittuihin kansainvälisiin sopimuksiin ja julistuksiin. (Niskala ym. 2013, 39.) Lähtökohtana vastuulliselle toiminnalle pidetään kuitenkin lakien noudattamista ja vapaaehtoisten normien lisäksi yritysvastuuta ohjaakin pitkälti myös lainsäädäntö. Näitä yritysvastuuta koskevia lainsäädäntöjä ovat ympäristölainsäädännön keskeiset periaatteet, sosiaaliseen vastuuseen liittyvä lainsäädäntö ja yritysvastuuta koskeva taloudellisen vastuun lainsäädäntö. (Harmaala & Vallinoja 2012, 202.) Myös Euroopan unioni on julkaisut yritysvastuun pakollisuuteen liittyvän direktiivin joka koskee suuryhtiöitä sekä muita kannanottoja ja suosituksia yritysvastuuraportointiin liittyen (Niskala ym. 2013, 39).

2.5.1 Yritysvastuu ja lainsäädäntö

Suomen ympäristölainsäädäntö velvoittaa, että yrityksillä on velvollisuus huolehtia ympäristönsuojelusta toiminnassaan ja olla tietoisia toimintansa aiheuttamista ympäristövaikutuksista. Ympäristölainsäädäntöön kuuluu myös tuotevastuu, jossa tuottajan vastuu tuotteesta käsittää myös tuotteen eliniän jälkeisen ajan. Ympäristölainsäädäntö Suomessa on pääsääntöisesti yhtenäistä EU:n lainsäädännön kanssa. (Harmaala & Jallinoja 2012, 203.)

Sosiaaliseen vastuuseen liittyy työlainsäädäntö, jonka tavoitteena on turvata henkilöstön oikeudenmukainen ja inhimillinen kohtelu työelämässä. Työlainsäädännön lisäksi Suomessa on eri aloilla työehtosopimuksensa, joissa on myös säädelty työntekijän ja työnantajan välisiä suhteita. Lainsäädäntö vaihtelee maittain, joten maailmanlaajuisesti toimivien yritysten täytyy pohtia minkä maan lainsäädäntöä toteuttavat maiden rajojen ylittävissä toimitissaan. Tavallisesti toimitaan sijaintimaan lakien mukaisesti, jolloin yrityksen täytyy olla perillä maan erilaisista säädöksistä. Muita sosiaaliseen vastuuseen liittyviä lakeja ovat työsopimuslaki, työaikalaki, vuosilomalaki, työterveyslaki ja eläkelaki. (Harmaala & Jallinoja 2012, 206-207.)

Tasa-arvoa edistämään on säädetty laki Suomessa jo 1980-luvulla. Laki edellyttää, että avoinna olevia työpaikkoja on tarjottava sekä miehille, että naisille, urakehitys on turvattava molemmille ja työ- sekä perhe-elämän yhteensovittamista tulee helpottaa. Yli 30 työntekijän yrityksissä, on myös pakollista laatia erityinen tasa-arvo suunnitelma. Työnantaja ei saa syrjiä työnhakijoita muillakaan perusteilla ei iän, etnisen alkuperän, uskonnon tai sukupuolisen suuntautumisen perusteella. (Harmaala & Jallinoja 2012, 207.)

Liiketoimintaa ohjaa ympäristölain sekä sosiaaliseen vastuuseen liittyvien lakien lisäksi myös osakeyhtiölaki, verolait, arvopaperimarkkinalaki, kirjanpitolaki ja myös rikoslaki (Harmaala & Jallinoja 2012, 201). Kirjanpitolaki edellyttää esimerkiksi henkilöstöön ja ympäristöön liittyvien yritys vastuun tunnuslukujen ja muiden tietojen esittämistä toimintakertomuksessa silloin kun ovat olennaisia (Niskala ym. 2013,11).

2.5.2 Yritysvastuun ohjeistukset ja periaatteet

Tässä alaluvussa käyn läpi muutamia yritys vastuuta ohjaavia periaatteita ja ohjeistuksia. Näistä yksi on Global Compact -aloite, jonka YK:n pääsihteerin Kofi Annan julkaisi tammikuussa 1999. Aloite käynnistyi kuitenkin virallisesti vasta heinäkuussa 2000. Global Compact -aloitteeseen kuuluu kymmenen periaatetta, ihmisoikeuksien ja työelämän perusoikeuksien turvaamiseksi. (Teivainen 2013, 67; Viitala & Jylhä 2013, 348.) Global Compact on maailman suurin yritysten kestävän kehityksen aloite. Se on yrityksille suunnattu kehoitus yhdenmukaistaa strategioitaan ja noudattaa yleismaail-

mallisia periaatteita ihmisoikeuksista, työvoimasta, ympäristöstä ja korruption vastaisuudesta. (Global Compact 2017.)

Global Compact – aloitteen tavoitteena on tarjota verkosto ja tukea yrityksille, jotka haluavat vastuullisesti hallita globaalia kasvuaan. Global Compact jakautuu kolmeen pääteemaan. Teemat ovat ihmisoikeudet, työelämän oikeudet ja ympäristökysymykset. Ihmisoikeuksiin kuuluu järjestäytymisen vapaus, neuvotteluvapaus, työpaikan valinnan vapaus ja pakkotyönkielto. Vaikka suomalaisille yrityksille nämä ovat lähes itsestään selviä asioita, joutuvat yritykset ottamaan näihin kantaa siirtäessään toimintaansa kehitysmaihin ja siirtymätalouksiin. Global Compact aloitteen tarkoituksena ei ole olla toimintaohje eikä seurantatyökalu vaan viitekehys, joka auttaa yrityksiä suuntaamaan toimintaansa. (Juholin 2004, 43,64.)

Taloudellisen kehityksen ja yhteistyön järjestö OECD julkisti vuonna 1976 ohjeet monikansallisille yrityksille, joihin sisältyy ohjeet kilpailusta, rahoituksesta, verotuksesta, työvoimasta, yritysten yhteiskuntasuhteista, tieteestä ja teknologiasta. Ohjeet uusittiin vuonna 2000, jolloin niihin liitettiin myös ILO:n työelämänohjeet. ILO:n työelämänohjeet sisältävät ohjeet koskien minimipalkkaa ja tasa-arvoa, oikeutta järjestäytyä ja solmia kollektiivisia työehtosopimuksia sekä kieltoa pakkotyöstä ja lapsityövoimasta. Viimeisin uudistus OECD:n ohjeisiin tehtiin vuonna 2011, jolloin niihin lisättiin yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskeva luku sekä kattavampi lähestymistapa yritysten huolellisuusvelvoitetta ja vastuullista toimitusketjun hallintaa koskien. (Juholin 2004, 64–65; Koipijärvi & Kuvaja 2017, 38–39.) OECD pyrkii tarjoamaan yrityksille viitekehysten, jonka puitteissa voi toimia maailmanlaajuisesti (Juholin 2004, 64).

Näiden ohjeistusten lisäksi vastuullisuuteen liittyy myös useita erilaisia sertifikaatteja, standardeja ja merkkejä, joilla kaikilla on omat tavoitteensa ja painopisteensä. Laajimmin omaksuttu ympäristöstandardi on ISO14000, joka ohjaa yrityksiä parantamaan ympäristötyötään sekä minimoimaan heidän toiminnastaan koituvaa ympäristörasitusta. Sen keskeisiä elementtejä ovat ympäristöpolitiikka, ympäristönäkökohtien arviointi, laillisten ja vapaaehtoisten ympäristötoimien arviointi, ympäristöjohtamisenjärjestelmät ja raportointi. (Viitala & Jylhä 2013, 350; Juholin 2004, 65.) Myös Reilun Kaupan merkki on tullut tunnetuksi jo monissa EU maissa. Reilun kaupan järjestelmä on luotu parantamaan suurtilojen työntekijöiden asemaa kansainvälisessä kaupankäynnissä sekä kehitysmaiden pienviljelijöiden oloja. (Reilukauppa 2017.)

Näillä vapaaehtoisilla ohjeilla pyritään varmistamaan, että yritysten toiminta on sopusoinnussa valtioiden harjoittaman politiikan kanssa, edistämään ulkomaisille sijoituksille suotuisampaa ilmapiiriä, lisäämään monikansallisten yritysten osallistumista kestävän kehityksen edistämiseen ja vahvistamaan molemminpuolista luottamusta yritysten ja niiden toimintaympäristön muodostavien yhteiskuntien välillä. (Koipijärvi & Kuva ja 2017, 38.

3 Yritysvastuuraportointi

Vastuullisuustoiminnan lisäksi siitä raportointi on tärkeä osa koko vastuullisuusprosessia. Raportoinnilla parannetaan yritysten toiminnan läpinäkyvyyttä ja avoimuutta. Vastuullisuusraportointiin vaikuttavat useat tekijät esimerkiksi sijoittajien ja rahoitusmaailman kasvava mielenkiinto yritysten vastuullisuuteen sekä viranomaisohjeistukset. (Niskala ym. 2013, 10.) Myös sidosryhmien odotuksilla on paljon vaikutusta siihen kuinka yritysvastuusta raportoidaan ja mitä toimia toteutetaan (Harmaala & Jallinoja 2012, 16).

Pelkkä taloudellinen raportointi ei välttämättä nykypäivänä enää riitä kuvaamaan yrityksen toimintaa tarpeeksi laajasti. Se ei yksinään pysty antamaan tarpeeksi kattavaa kuvaa kaikista yrityksen tavoitteista ja toimintaa ohjaavista periaatteista. Yritysvastuuraportin julkaiseminen on aina yrityksille strateginen päätös. Raportointi tuo johdonmukaisuutta ja jatkuvuutta tiedon välittämiseen sekä myös avoimuutta ja läpinäkyvyyttä toimintaan. Näin ollen sidosryhmien on helpompi ymmärtää yrityksen vastuullisuustyön painopisteitä, tavoitteita ja tulevaisuudensuunnitelmia. Onnistunut raportointi vaatii yritykseltä aikaa ja resursseja. (Niskala ym. 2013 98–99.)

Nykypäivänä suurilta organisaatioilta edellytetään vastuullisuusraportin julkaisemista ja esimerkiksi useissa pörseissä onkin ollut vaatimuksena yritysvastuuraportin julkaiseminen osana sijoittajille suunnattua informaatiota. Lähes kaikki suuret yritykset julkaisevat nykyään joko erillisen yritysvastuuraportin tai raportoivat vastuullisuudestaan osana vuosikertomustaan. (Niskala ym. 2013, 12.)

Raportointi helpottaa yrityksen johtoa ja sidosryhmiä arvioimaan paremmin aineettoman pääoman, osaamisen, sosiaalisen vastuun ja ympäristövastuun vaikutuksia yrityk-

sen arvoon. Vastuullisuusraportoinnista saatavia hyötyjä on kuitenkin vaikea mitata tai arvioida etukäteen samalla tavalla kuin esimerkiksi investointien hyötyjä investointilaskelmien avulla tai muiden strategisten päätösten hyötyjä kannattavuuslaskelmien avulla. Raportoinnin hyödyt myös vaihtelevat yrityksittäin ja ne voivat liittyä eri asioihin eri aikoina. Raportointi tuo automaattisesti jatkuvuutta ja johdonmukaisuutta viestintään ja sidosryhmävuorovaikutukseen, joten hyvin tehdyllä raportoinnilla voidaan välttää yksittäisten sidosryhmien kyselyt. (Niskala ym. 2013, 98-99.) Raportointia helpottaa myös kehittynyt informaatioteknologia, joka mahdollistaa nopean tiedonvälityksen riippumatta siitä, missä itse sijaitsee (Niskala ym. 2013, 10).

Sisällöllisten asioiden lisäksi raportoinnissa kannattaa kiinnittää huomiota viestintään. Raportin täytyy olla ymmärrettävä ja selkeästi luettavissa. Raportoinnissa esitettävien tietojen täytyy olla olennaisia yrityksen toiminnan kannalta ja kaikki esitettävä tieto täytyy olla luotettavaa sekä todennettavissa. Raportin täytyy antaa myös yrityksen toiminnasta oikea kuva. (Rohweder 2004, 231.)

Yritysvastuuraportointi on saanut osakseen myös paljon kritiikkiä. Suurin kritiikin aihe on ollut se, että on koettu yritysten julkaisevan yritysvastuuraporttejaan ainoastaan maineen ja mainonnan vuoksi, eikä kuvaamaan yrityksen todellista yritysvastuun tilaa. Kritiikkiä on tullut myös siitä, että tieto ei ole enää ajankohtaista, koska usein edellisen vuoden tiedoista raportoidaan vasta seuraavan vuoden keväällä. Nykyään osa yrityksistä pyrkiiinkin raportoimaan yritysvastuustaan vuorovaikutteisesti ja jatkuvasti esimerkiksi verkkosivuillaan tai sosiaalisen median kanavissa. (Harmaala & Jallinoja 2012, 222–223.)

3.1 Yritysvastuuraportoinnin historia ja kehitys

Verrattuna taloudelliseen raportointiin yritysvastuuraportoinnin juuret eivät ylety kovin pitkälle historiaan. Tuloslaskenta syntyi jo keskiajan kaupparetkillä ja vuonna 1494 Luca Paciollin teoksessa kuvattiin ensimmäisen kerran kahdenkertainen kirjanpito. Ensimmäiset vastuullisuusraportit julkaistiin vasta 1980-luvulla, jolloin raportointi keskittyi vielä ainoastaan ympäristövastuuseen. Yritysvastuuraportoinnin alkuvuosina raporteja kutsuttiinkin nimellä ympäristöraportti. Laajempi, kaikki osa-alueet kattava yritysvastuuraportointi, on yleistynyt ja tullut käyttöön tilinpäätöstietojen rinnalle vasta vuosituhanen vaihteen jälkeen. (Niskala ym. 2013, 14.) Myös vastuullisen liiketoiminnan yleiskä-

site ”kestävä kehitys” on otettu käyttöön kansainvälisesti 1980-luvun lopulla samaan aikaan kuin ensimmäiset ympäristöraportit julkaistiin (Rohweder 2004, 15).

Menneisyydessä yritykset ovat katsoneet, että yritysvastuu sisältää ainoastaan ympäristövastuun ja lainsäädännön puitteissa toimimisen. Myös yritys vastuun kustannukset on ajateltu suuremmiksi kuin sen taloudelliset hyödyt, joten vastuullisuudesta raportointia ei ole pidetty kovin kannattavana. Nykyään yritykset eri toimialoilla näkevät yritys vastuun toteuttamisessa myös liiketoimintamahdollisuuksia ja yritys vastuun toteuttaminen katsotaan myös investoinniksi tulevaisuuteen. Useat yritykset ovatkin ottaneet yritys vastuun raportoinnin osaksi heidän strategiaansa. (Harmaala & Jallinoja 2012, 83.)

Yritysvastuuraportointiin ja sen syntymiseen on vaikuttanut sidosryhmien painostus. 1980-luvulla ympäristövastuuseen ja sosiaaliseen vastuuseen liittyvien skandaalien johdosta sidosryhmät alkoivat vaatia yrityksiltä yhä laajempaa ja tarkempaa raportointia heidän vastuullisuudestaan. Tausta-ajatuksena yritys vastuuraportoinnille voidaan pitää tilivelvollisuuden käsitettä. Yritysvastuuraporttien määrä on kasvanut huomattavasti, maailmanlaajuisesti siitä lähtien, kun ensimmäisiä yritys vastuuraportteja ruvettiin julkaisemaan. Nykyään niiden julkaisemista pidetään oletusarvona varsinkin suurilta organisaatioilta. (Harmaala & Jallinoja 2012, 221–222.) Yritysvastuuraportoimisen kehitykseen on myös vaikuttanut lainsäädännön muuttuminen sekä erilaiset standardit ja ohjeistot. Joillakin toimialoilla on ympäristövastuun toteuttaminen ollut välttämättömyys jo pitkään. Esimerkiksi energia-alalla, joissa yrityksiä on täytynyt ensimmäisten joukossa huomioida ympäristölainsäädännön kehitys. (Harmaala & Jallinoja 2012, 84.) Vuonna 2014 Euroopan unioni hyväksyi direktiivin, jonka myötä kaikkien yli 500 henkilöä työllistävien yritysten velvoitetaan raportoimaan vuosittain vastuullisuudestaan. Direktiivi astui voimaan vuonna 2017 (FIBS 2015).

Ymmärrys ja huoli siitä, että yrityksiä toiminnalla on suuria vaikutuksia yhteiskuntaan ja ihmisten elämään heidän ympärillä on kasvanut jatkuvasti jo monia vuosikymmeniä. Yrityksiä on kannustettu ja jopa vaadittu toimimaan vastuullisemmin ja ottamaan vastuu heidän toiminnan vaikutuksista koko yhteiskuntaan. Nykyään myös käsitys siitä, että yritys on vastuussa laajemmin kaikille sidosryhmilleen, kuin vain heidän osakkeenomistajilleen, ottanut paikkansa yrityksiä päätöksenteossa. (Fisher and Lovell 2003, 265–266.)

Yritysvastuuraportointi ja sen mittaamien lähenee kirjanpito- ja tilinpäätöskäytäntöjä. Tähän vaikuttaa jatkuvasti tarkentuvat vaatimukset sekä nykyään käytössä olevat työkalut. Vaatimuksien myötä tunnuslukujen laskennalle on kehittynyt standardoidut kaavat. Yritysvastuuraportin tietojen on oltava samalla tavalla varmennettavissa ja jäljitettävissä kuin tilinpäätöstietojenkin. Kirjanpitolaki edellyttää henkilöstöön ja ympäristöön liittyvien yritys vastuun tunnuslukujen ja muiden tietojen esittämistä toimintakertomuksessa silloin, kun ne ovat olennaisia. (Niskala ym. 2013, 11.) Globalisaatio on ollut merkittävä tekijä yritys vastuun nousemisessa maailmanlaajuisesti ilmiöksi (Juholin 2004, 19). Globalisaatio laajentaa yritysten toimintaa eri toimintaympäristöihin ja kulttuureihin sekä yritykset sijoittuvat entistä enemmän muualle kuin kotimaahansa (Juholin 2004, 40).

3.2 Yritysvastuuraportoinnin toteuttaminen

Yritysvastuuraportoinnin toteuttaminen on monivaiheinen prosessi, joka täytyy suunnitella hyvin. Yritysvastuuraportoinnin toteutukseen vaikuttavat useat tekijät ja näitä toteutuksen määritteleviä tekijöitä ovat toimintaympäristön luomat ulkoiset paineet sekä yrityksen sisäiset tarpeet. Ulkoisia paineita ovat sidosryhmien kyselyt sekä odotukset raportoinnille ja viranomaisohjeistukset. Yrityksen sisäiset tarpeet taas voivat liittyä esimerkiksi yritys vastuunasioiden johtamiseen tai seurantaan. (Niskala ym. 2013, 100–101.)

Perustan yrityksen vastuulliselle toiminnalle luovat useat eri asiat. Näitä ovat yrityksen toimintaa ohjaavat arvot, periaatteet ja politiikat sekä yrityksen arvoketju ja toimiala. Myös yrityksen strategia on merkittävä lähtökohta yritys vastuulle. On ymmärrettävä, mitkä yritys vastuukysymykset ja näkökulmat ovat tärkeitä yrityksen strategian ja tavoitteiden kannalta ja mikä on niiden nykytilanne. Koska yritykset toimivat erityyppisissä toimintaympäristöissä, eroavat yritys vastuuraporttien sisällöt ja sisällön painoarvot toisistaan. Esimerkiksi kaupanalalla keskitytään tuoteturvallisuuteen ja kestäväan kulutukseen liittyviin näkökohtiin, kun taas finanssialalla kiinnitetään enemmän huomiota toimialan välillisiin vaikutuksiin rahoitus- ja sijoituspäätöksien yhteydessä. Myös kansainvälisyys vaikuttaa yrityksen yritys vastuuraportteihin. Esimerkiksi henkilöstöjohtamiseen ja hyviin toimintatapoihin liikesuhteissa liittyvät kysymykset kansainvälisillä yrityksillä ovat paljon moninaisempia, kuin vain Suomessa toimivilla yrityksillä. (Niskala ym. 2013, 24–27.) Yritysten täytyy pohtia mitkä ovat yrityksen ja heidän sidosryhmiensä

kannalta merkittävimmät asiat, joista tulisi raportoida. Näitä merkittäviä asioita kutsutaan olennaisiksi asioiksi ja niiden tunnistaminen tapahtuu olennaisuusanalyysin avulla. (Juutinen & Steiner 2010,197.)

3.3 Yritysvastuuraportoinnin prosessi

Yritysvastuuraportoinnin prosessi alkaa sen suunnittelusta, jolloin asetetaan raportoinnille tavoitteet. Suunnitteluvaiheessa yritys määrittelee ne toimintatavat, joilla asetetut tavoitteet saavutetaan, sekä tarvittavat resurssit sekä tieto- ja johtamisjärjestelmät. Keskeinen osa yritysvastuuta on sen toteutumisen seuranta. Tästä syystä suunnitteluvaiheessa määritellään seurannan tunnusluvut sekä niitä koskevat tavoitetasot. Oikeanlaisten mittareiden ja tavoitteiden avulla yritykset voivat ohjata toimintaansa haluttuun suuntaan. (Harmaala & Jallinoja 2012, 93.) Suunnitteluvaiheessa on lisäksi tärkeää päättää raportin laadinnan aikataulusta sekä raportin yksityiskohtaisesta sisällöstä ja vastuualueiden jakamisesta. Konkreettisen projektisuunnitelman luominen auttaa määrittämään projektin vastuualueet sekä aikataulun. (Niskala ym. 2013, 102.)

Prosessin seuraavassa vaiheessa tunnistetaan sidosryhmien odotukset raportoinnille ja määritellään raportin sisältö sekä olennaiset näkökohdat. Näitä olennaisia näkökohtia voidaan yrityksissä pohtia muun muassa seuraavien kysymyksien avulla. Ketkä ovat raportin keskeiset kohderyhmät? Noudatetaanko tiettyä raportointiohjeistusta? Mikä on paras toteuttamistapa? Kuinka yksityiskohtainen raportin tulisi olla? Mitä tietoa raportin tulisi sisältää? Raportointiprosessissa selvitetään myös, kuinka laajasti sidosryhmät haluavat saada tietoa yritysvastuusta. Sisällönmäärittelyn ja sidosryhmien odotuksien karkottamisen jälkeen aloitetaan tiedonkeruu. Tarvittava tieto kerätään ja muokataan esitettävään muotoon. Lopuksi raportti julkaistaan julkaisupäätöksien perusteella. Päätökset koskevat sitä, missä ja milloin raportti julkaistaan. Yritysvastuuraportti voidaan julkaista yhdessä vuosikertomuksen kanssa, joka on järkevää silloin, jos pääkohderyhmänä ovat omistajat ja sijoittajat. Toinen vaihtoehto on julkaista yritysvastuuraportti erikseen omana raporttina. (Niskala ym. 2013, 104–105.)

3.4 Sidosryhmäajattelu ja yritysvastuuraporttien olennainen sisältö

Sidosryhmien tunnistaminen yritysvastuuraportoinnin prosessissa on tärkeitä. Sidosryhmiä luokitellaan ne tahot, jotka omalla toiminnallaan vaikuttavat tai voivat vaikuttaa yrityksen toimintaan sekä ne joihin yritys voi vaikuttaa omalla toiminnallaan joko suoraan tai epäsuoraan. Sidosryhmät voidaan jakaa kolmeen eri ryhmään sisäisiin sidosryhmiin, joita ovat johto, omistajat ja henkilökunta, taloudellisiin eli liiketoimintasidosryhmiin, joita ovat asiakkaat, alihankkijat ja muut kumppanit sekä jakelijat ja luotonantajat ja yhteiskunnallisiin sidosryhmiin, joita taas ovat media, kansalaisjärjestöt, toimialaliitot, valtio ja kunnat sekä lainsäätäjät. (Harmaala & Jallinoja 2012, 65.)

Liiketoimintasidosryhmillä tarkoitetaan ryhmiä, joilla on taloudellinen suhde yrityksiin, ne siis kuuluvat olennaisena osana liiketoimintaan. Tärkeimpiä sidosryhmiä ovat asiakkaat ja tavarantoimittajat. Asiakkaat lopulta ratkaisevat kiinnostuksellaan ja kysynnällään yrityksen menestyksen ja mahdollisuuden vastuulliseen toimintaan. Olennainen sidosryhmä on myös rahoituksenantajat, jotka arvioivat yrityksen kykyä suorittaa velvoitteistaan ja sen kiinnostavuutta rahoituksen kohteena. Yhteiskunnallisilla sidosryhmillä tarkoitetaan ryhmiä, joilla ei ole suoraa taloudellista suhdetta yritystä kohtaan vaan ovat muusta syystä kiinnostuneita yrityksen toiminnasta. Näitä ovat julkishallinnon toimijat esimerkiksi verottaja. Yhteiskunnallisissa sidosryhmissä on erityisen paljon sellaisia, jotka omalla toiminnallaan voivat vaikuttaa yritykseen esimerkiksi kilpailijat, toimialajärjestöt, ammattiliitot, kuluttaja- ja kansalaisjärjestöt, kansainväliset yhteistyötahot ja yliopistot. Sidosryhmillä on odotuksia yritysten vastuullisuudesta. Näihin odotuksiin vaikuttaa sidosryhmien asema suhteessa organisaation sekä yksilön tai ryhmän arvot. (Harmaala ja Jallinoja 2012, 66.)

Sidosryhmälähtöisellä ajattelulla tarkoitetaan sitä, että yritykset kokevat, että he ovat vastuussa myös sidosryhmistään sekä sitä, että pelkkä lain noudattaminen ei riitä osoittamaan yhteiskunnallista vastuuta. Sidosryhmäajattelussa on vaikea miellyttää kaikkia ja herääkin kysymys kenen kaikkien sidosryhmien ja millaisten odotusten mukaan yrityksen pitäisi toimia. Yrityksen täytyykin ottaa sidosryhmät huomioon jo strategiaa laatiessa. Sidosryhmät täytyy tunnistaa ja heidän odotukset kartoittaa. Sidosryhmien käsitykset sekä odotukset voivat olla hyvin erilaisia tai jopa ristiriidassa keskenään. (Juholin 2004, 46-47.)

Yritys voi selvittää pitkällä aika välillä vain, jos se pystyy tyydyttämään keskeisten sidosryhmiensä tarpeet. Jotta yritys voi tyydyttää sidosryhmiensä tarpeet, täytyy yrityksen olla perillä eri sidosryhmiensä arvoista ja kiinnostuksen kohteista. Myös vastuullisuusraportteja suunniteltaessa on selvitettävä organisaation sidosryhmät ja heidän intressit. (Niskala ym. 2013, 74-75.) Yrityksen on hyvä olla perillä mitä yhteiskunnassa tapahtuu, mitä sidosryhmät ajattelevat yrityksestä ja miten yritys voi vaikuttaa sidosryhmien mielipiteisiin. Yrityksen on siis ylläpidettävä suhteita sidosryhmiinsä ja panostettava sidosryhmäviestintään. (Niskala ym. 2013, 77.)

Yritysvastuuraportointi perustuu ajatukseen siitä, että vastataan sidosryhmien tiedon tarpeeseen (Juutinen & Steiner 2010, 217). Sillä mitkä sidosryhmät yritykset ovat tunnustaneet oleellisiksi, on paljon vaikutusta siihen kuinka ja mistä raportoidaan. Yrityksien kannattaa laatia sidosryhmästrategia tai ohjelma tunnistaaksensa oleelliset sidosryhmänsä. Strategian laatiminen auttaa priorisoinnissa sekä rajallisten resurssien kohdentamisessa. (Koipijärvi & Kuvaja 2017, 132.) Sidosryhmävuorovaikutusta toteuttaessaan yrityksen on otettava huomioon monia asioita esimerkiksi mitä työkaluja yrityksen tulisi käyttää sidosryhmä viestinnässään, keiden sidosryhmien kanssa tulisi keskustella ja kuinka vuorovaikutuksen kautta saatu tieto saadaan siirretyksi osaksi päätöksen tekoa. (Niskala ym. 2013, 87.) Olennaisuuden kannalta tärkeätä on tunnistaa sidosryhmänsä. Kun yritykset ovat laatineet sidosryhmästrategiansa ja tunnustaneet sidosryhmänsä, yrityksiä täytyisi sidosryhmävuorovaikutuksen avulla selvittää raportin olennainen sisältö. (Juutinen & Steiner 2010, 217.) GRI- raportointiohjeiston mukaisessa raportoinnissa organisaation on kerrottava raportissaan, miten se on ottanut huomioon eri sidosryhmien odotukset ja tarpeet (Niskala ym. 2013, 125).

Raporttien sisällön pitäisi olla olennaista ja vaikuttaa olennaisella tavalla organisaation sidosryhmien tekemiin arviointeihin ja päätöksiin. Raportin pitäisi myös kattaa ne näkökohdat, jotka kuvaavat organisaation keskeisiä taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristövaikutuksia. Tämän vuoksi olennaisuusanalyysin tekeminen on tärkeää suunniteltaessa yritysvastuuraportin sisältöä. (Niskala ym. 2013, 123.) Olennaisuusanalyysien käyttö yrityksissä onkin lisääntynyt, kun määritellään yritysvastuuraportin sisältöä ja merkittävämpiä yritysvastuun kysymyksiä (Niskala ym. 2013, 78).

Olennaisuusanalyysissa pyritään selvittämään mitkä asiat ovat olennaisia sidosryhmien kannalta. Mitään sellaista informaatiota, jolla voisi olla vaikutusta jonkin sidosryhmän

päätöksentekoon, ei jätetä käsittelemättä. Yritysvastuuraportoinnissa olennaisuuteen vaikuttaa monet eri tekijät sekä sidosryhmien käsitykset. Yritysvastuuraportin olennaisuutta ei voi arvioida vain taloudellisessa merkityksessä kuten tilinpäätösraportoinnin olennaisuutta yleensä arvioidaan. (Niskala ym. 2013, 123.)

GRI-ohjeiston mukaan sisällönmäärittelyprosessissa täytyisi tunnistaa merkittävät yritys vastuunäkökohdat ja niihin liittyvät tunnusluvut, jotka ovat olennaisia raportoitavan yrityksen kannalta. Kaikista kolmesta näkökohdasta taloudellisesta, sosiaalisesta ja ympäristönäkökohdasta olisi tunnistettava ne asiat, joilla on merkitystä organisaation toiminnan, tuotteiden, palveluiden ja suhteiden kannalta tai jotka vaikuttaa sidosryhmien arviointeihin ja päätöksiin. (Niskala ym. 2013, 119.)

3.5 Yritysvastuuraportoinnin motiivit

Erilaiset asiat motivoivat ja myös pakottavat yrityksiä kehittämään ympäristöönsä, sosiaalisesti ja taloudellisesti vastuullisuuteen liittyviä toimia (Harmaala & Jallinoja 2012, 57). Raportoinnin motiivina voi toimia sidosryhmien suunnalta tuleva paine ja heidän odotuksensa raportoinnille. Sidosryhmiä joita kiinnostaa yritysten yritysvastuuraportit ovat sijoittajat, asiakkaat ja myös henkilökunta. Myös laki ja viranomaisohjeistukset ajavat yrityksiä raportoimaan yhä tarkemmin yritysvastuustaan. Paikallisten lakien noudattaminen on vähimmäisvaatimuksena yritysten vastuulliselle toiminnalle. Myös yrityksen sisäiset tarpeet ajavat yrityksiä raportoimaan yritysvastuustaan, nämä sisäiset tarpeet voivat liittyä yritysvastuuasioiden johtamiseen ja seurantaan sekä sisäiseen raportointiin ja mittaamiseen. (Niskala ym. 2013, 101.)

Yritysvastuuraportoinnilla yritykset voivat korostaa omaa vastuullisuuttaan, joka on yksi motiivi raportoinnille. Raportointi onkin keskeinen väline maineenhallinnassa ja yrityksen brändin vahvistamisessa. Erilaisilla sertifikaateilla on suuri vaikutus raportoiden vakuuttavuuteen ja niiden kasvu onkin lisääntynyt merkittävästi 1990-luvulta lähtien. (Teivainen 2013, 76.) Yritysten vastuullisuusmaine voi vaikuttaa esimerkiksi sen rahoituksen saantiin, yhteistyökumppanuuksiin tai toimittaja- ja viranomaissuhteisiin. Maineriskien hallinta on keskeisesti monen yrityksen vastuullisuuden taustalla. (Harmaala & Jallinoja 2012, 60.)

Yritysvastuuraportointi on myös hyvä johtamisen väline. Raportointiprosessissa selvitetään mitä ja kuinka laajasti sidosryhmät haluavat yrityksen vastuullisuudesta tietää. Yritysvastuuraportoinnin kautta yritys voi myös tunnistaa hiljaisia signaaleja ja riskejä, jotka voisivat muuten jäädä huomaamatta ja toteutuessaan vaikuttaisivat yrityksen toimintaan merkittävästi. Riskienhallinta onkin yksi yritysvastuun toteuttamisen motiiveista monille yrityksille. (Niskala ym. 2013,98; Harmaala & Jallinoja 2012, 60.)

Yritysvastuuraportointi on myös keskeinen väline rakennettaessa ja kehitettäessä luottamusta sidosryhmien välille (Niskala ym. 2013, 99). Esimerkiksi raportoinnilla voidaan vähentää osakkeenomistajien sekä sijoittajien huolta yritysten kyvystä vastata liiketoiminnan ja markkinoiden riskeihin pitkällä aikavälillä, kun raportointi on toteutettu selkeästi ja tasapainoisesti. Yritysvastuuraportointi voi auttaa yrityksiä erottautumaan kilpailijoistaan, uusia työntekijöitä rekrytoitaessa sekä yritysvastuuraportointia voidaan käyttää lisäämään asiakkaiden merkkiuskollisuutta ja rakentamaan luottamusta asiakkaiden ja yrityksen välille. (Juutinen & Steiner 2010, 210.)

3.6 Global Reporting Initiative

Global Reporting Initiative -raportointiohjeisto eli GRI-ohjeisto on kansainvälinen aloite, jonka tarkoituksena on luoda tilinpäätösraportointia vastaava toimintamalli yritysvastuuraportoinnille ja toimia viitekehyksenä organisaatioiden raportoidessa heidän taloudellisesta, sosiaalisesta sekä ympäristötoiminnastaan. GRI on voittoa tavoittelematon säätiö ja sitä rahoittaa eri tahot muun muassa yksityiset yritykset, valtiot ja säätiöt. GRI tarjoaa raportointiin liittyviä tuotteita ja palveluita esimerkiksi koulutusta rahoitukseen toimintaansa. (Niskala ym. 2013, 106.)

Ohjausvälineenä toimimisen lisäksi GRI-ohjeiston tärkeimpänä tavoitteena on parantaa yritysvastuuraporttien vertailukelpoisuutta (Juholin 2004, 65). Vertailukelpoisuus raportoinnissa on tärkeitä, jotta voitaisiin arvioida eri yritysten toimintaa ja tuloksia kaikilla yritysvastuun osa-alueilla oikeassa suhteessa. GRI:n visio onkin, että yritysvastuuraportointi olisi yhtä vakiintunutta ja vertailukelpoista kuin taloudellinen raportointi. (Niskala ym. 2013, 106.)

Yritysvastuuraporttien vertailu on hankalampaa kuin talousraporttien. Tämä johtuu standardoitujen raportointikäytäntöjen puutteesta sekä siitä, että yritysvastuuraportois-

sa käytetään useita erilaisia mittareita sekä yksiköitä. Talousraportoinnin vertaileminen on paljon helpompaa, koska vertailussa voidaan käyttää yhtenäistä mittaristoa eli rahayksikköä. (Rohweder 2004, 234.) Lisäksi raportointi on usein vielä kirjavaa ja tulkinanvaraista, koska yritysraportoinnissa käsitellään paljon laadullista tietoa (Harmaala & Jallinoja 2012, 223).

GRI-ohjeiston kehittäminen alkoi YK:n ympäristöohjelman (UNEP) ja Coalition for Environmentally Responsible Economies (CERES) -järjestön toimesta jo vuonna 1997. Tavoitteena oli saada aikaan yleisesti hyväksytty raportointiohjeistus vastuuraportointiin, joka yhdistäisi erilaiset ja eritasoiset ohjeistukset ja, että sitä voitaisiin hyödyntää kaikissa yrityksissä toimialasta, koosta tai sijainnista riippumatta. GRI-ohjeistoa laadittaessa on otettu huomioon yritysten erityispiirteet, koska se on luotu kansainvälisenä yhteistyönä eri sidosryhmien kanssa, ohjeita voidaan soveltaa kaikkien organisaatioiden raporteissa. (Niskala ym. 2013, 106–108.)

Nykyään GRI-ohjeisto onkin saavuttanut yleisesti hyväksytyyn raportointiviitekehysten. Raportointiviitekehys saavutettiin nopeasti ja sitä kehitetään jatkuvasti. Dokumentteja myös testataan alinomaa ja ne on luotu yhdessä sidosryhmien kanssa. Sidosryhmien osallistuminen GRI:n kehittämiseen on todella tärkeää ohjeiston hyväksyttävyyden, uskottavuuden ja käyttökelpoisuuden kannalta. (Niskala ym. 2013, 106–108.) Nykyisin GRI toimii Amsterdamissa ja onkin tärkein yritysraportointia koordinoiva elin (Teivainen 2013, 77).

Ensimmäinen GRI-ohjeiston versio julkaistiin maaliskuussa vuonna 1999 ja se yhdisti hajanaiset ohjeistot yhdeksi yleisesti hyväksytyksi toimintamalliksi. Ensimmäinen versio oli tarkoitettu pilottimalliksi, jota yritykset voisivat testata omassa toiminnassaan. Pilottimallista saatujen palautteiden perusteella julkaistiin ensimmäinen virallinen GRI-ohjeisto kesäkuussa vuonna 2000. Viralliseen versioon tuli mukaan yritysraportointia ohjaavat raportointiperiaatteet. Suomessa ensimmäisen GRI-ohjeistoon perustuvan raportin julkaisi Kesko vuodelta 2000. (Niskala ym. 2013, 106–108.)

GRI-ohjeiston kehittämistä jatkettiin vuoden 2001 aikana erityisesti raportoinnin tunnuslukujen kohdalta. Tavoitteena oli kehittää konkreettisia tunnuslukuja yritystason vastuullisuuden mittaamiselle. GRI-ohjeistoa työstimät useat työryhmät, jotka oli koottu eri alojen asiantuntijoista. Päivitetty versio julkaistiin Johannesburgin kestävän kehityksen

kokouksessa syyskuussa vuonna 2002. Samana vuonna useat oman toimialansa johtavat yritykset ympäri maailmaa alkoivat julkaista GRI-ohjeistoon perustuvia raportteja. (Niskala ym. 2013, 108–110.)

Lokakuussa 2006 julkaistiin GRI:n kolmas versio G3, jonka taustalla oli myös laaja palauteprosessi ja kehitystyö. G3-ohjeistuksen pääkehitysalueet olivat käyttöystävällisyyden sekä olennaisuuden määrittelyä koskevan ohjeistuksen lisääminen ja laskentaperiaatteiden kehittäminen täsmällisimmiksi. Vuonna 2011 GRI aloitti jälleen laajan prosessin, jonka tavoitteena oli päivittää ohjeistus sekä kehittää GRI-viitekehystä edelleen. Laajamittaisen palautekyselyn ja asiantuntijaryhmien tuloksena julkaistiin vuonna 2013 G4-ohjeisto. Suurimmat muutokset liittyivät olennaisten yritysvastuusioiden tunnistamiseen raportoinnin sisällön perustana. (Niskala ym. 2013, 108-110.)

GRI raportointiohjeistoa uudistettiin jälleen vuonna 2018. Ohjeisto ei kuitenkaan muutu radikaalisti ja sisältö pysyy pitkälti ennallaan, joten se ei vaadi yrityksiltä suuria muutoksia raportointiinsa. Muutos on siis paljon vaatimattomampi kuin G3 ja G4:n välinen muutos ja G4:n perussisällön indikaattorit sekä aspektit pysyvät pääsisällöltään samana. Muutoksia tulee uusien standardien myötä, joka tarkoittaa ohjeiston rakenteen muutosta. Alustavan aikataulun mukaan uudet standardit tulivat voimaan 1.1.2018. Tämä tarkoittaa sitä, että nykyinen G4 ohjeisto on voimassa vuoden 2017 loppuun ja vuonna 2018 vuodesta 2017 kertovat raportit olisivat viimeiset G4-ohjeiston raportit. (Milton Group 2016.)

GRI on edelleen kehityksensä alkutaipaleella eikä siksi tarjoa vielä kaikille yrityksille helposti sovellettavaa mallia. GRI on kansainvälisten suuryritysten lähtökohdista rakennettu malli, joten esimerkiksi kotimaan pk-yrityksiin sitä on vielä vaikea soveltaa. GRI tarjoaa suuntaviivat yritysvastuuraportoinnille ja näin ollen sitä tulisi käyttää mallina, jonka avulla yritykset voivat lähteä kehittämään omaa yritysvastuutaan omista lähtökohdistaan huomioiden samalla kansainväliset sitoumukset ja yleiset näkökohdat. Yrityksien jotka harkitsevat GRI-ohjeiston käyttöönottoa, tulisi suhtautua yritysvastuuraportointiin eräänlaisena kehitys- ja oppimisprosessina. Prosessin tuloksena saadaan tunnistettua yritysvastuun kysymykset ja raportointiin saadaan yrityksen kannalta merkittävät ja sidosryhmiä kiinnostavat seikat. (Niskala ym. 2013, 110.)

Taloudellisen vastuun kuvaaminen yritysraportoinnissa tarkoittaa paljon laajempaa kokonaisuutta kuin yrityksen tilinpäätöstä. Tilinpäätösraportointi keskittyy yrityksen tuloksen ja taloudellisen aseman kannalta merkittävien asioiden informoimiseen ja tieto on suunnattu pääasiassa omistajille sekä avustajan johdon päätöksentekoa. GRI-ohjeistuksessa taloudellinen ulottuvuus käsittää organisaation vaikutukset sidosryhmien taloudelliseen hyvinvointiin sekä organisaation vaikutukset taloudellisiin järjestelmiin paikallisella, kansallisella ja maailmanlaajuisella tasolla. (Niskala ym. 2013, 171.)

Sosiaalisen vastuun ulottuvuus GRI-ohjeistossa jakautuu neljään osaan, jotka ovat henkilöstö sekä työolot, yhteiskunta, ihmisoikeudet ja tuotevastuu. Henkilöstöä ja työoloja sekä ihmisoikeuksia koskevat asiat GRI-ohjeistossa perustuvat YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistuksen periaatteisiin, kansainvälisen työjärjestö ILO:n määrittelemiin työelämänoikeuksiin sekä OECD:n antamiin ohjeisiin. Näistä ohjeistuksista kerron tarkemmin vielä kappaleessa 5.2. (Niskala ym. 2013, 189.)

Ympäristönäkökohdat taas voidaan jakaa organisaation panoksiin ja tuotoksiin sekä niiden vaikutuksiin ympäristöön. Panoksia ovat materiaalit ja raaka-aineet, energia, vesi ja palvelujen hankinta. Tuotoksia taas ovat tuotteet ja palvelut, päästöt sekä jätteet. Näiden lisäksi GRI-ohjeisto on luokitellut ympäristönäkökohdiksi organisaation vaikutuksen luonnon monimuotoisuuteen, kuljetusten, tuotteiden ja palveluiden ympäristövaikutukset, ympäristömääräysten noudattamisen sekä ympäristöasioiden taloudelliset vaikutukset. (Niskala ym. 2013, 176-177.)

4 Yritysraporttien vertailu

Tässä luvussa käyn läpi tutkimustulokset. Kerron kuinka olen tutkimukseni toteuttanut ja mitä tuloksia tutkimuksella saatiin aikaan. Tutkimuksen tavoitteena on vastata tutkimusongelmaan eli selvittää, kuinka elintarvikealan ja finanssialan yritysraportoinnit eroavat toisistaan.

4.1 Tutkimuksen toteuttaminen

Toteutan tutkimuksen vertailemalla kuuden eri yrityksen vastuullisuusraportteja. Kolme on finanssialan yritystä ja kolme elintarvikealan yritystä. Tutkimukseni finanssialan yritykset ovat Aktia Pankki Oyj (myöhemmin Aktia), OP Ryhmä sekä LähiTapiola Palvelut Oy (myöhemmin LähiTapiola) ja elintarvikealan yritykset Oy Karl Fazer Ab (myöhemmin Fazer), Atria Oyj (myöhemmin Atria) sekä Valio Oy (myöhemmin Valio). Yritykset valitsin sillä perusteella, että kaikilla on toimintaa Suomessa ja yritykset ovat mahdollisimman suuria, jotta materiaalia vertailuun löytyisi mahdollisimman paljon

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, ja olen toteuttanut tutkimuksen käyttäen sisällönanalyysimenetelmää. Tutkimus perustuu olemassa olevaan teoriaan eli kyseessä on teorialähtöinen analyysi, jota voidaan kutsua myös deduktiiviseksi analyysiksi (Tuomi & Sarajärvi 2003, 99). Tutkimuksen teoreettisen viitekehysten olen luonut kirjallisuuskatsauksen pohjalta, eli opinnäytetyön teoriaosan pohjalta. Tämä olemassa olevan teorian perusteella luotu viitekehys ohjaa tutkimusaineiston analysointia.

4.2 Raportointitavat, raporttien laajuus sekä rakenne

Kaikki kohdeyritykseni julkaisevat yritysraportin vuosittain ja kertovat yritysraporttien lisäksi vastuullisuudestaan myös verkkosivuillaan. Raporttien ja verkkosivujen lisäksi yrityksiltä löytyy myös erilisiä vastuullisuuteen liittyviä julkaisuja. Esimerkiksi LähiTapiolalta löytyy erillinen PDF-tiedosto vastuullisuuden painopisteistä ja Valiolta eettiset periaatteet erillisenä PDF-tiedostona. Tutkimuksessa vertailen pelkästään yritysten virallisia yritysraportteja. Raportit ovat joko omia yritysraportteja tai integroituja osaksi yritysten vuosikertomuksia.

Kaikki kolme tutkimuksen finanssialan yritystä ovat integroineet raportointinsa osaksi vuosikertomustaan, kun taas elintarvikealan yritykset ovat julkaisseet erilliset yritysraportit. Fazer on ainoa, joka raportoi yritysraportistaan vuosikertomuksessaan sekä vielä yksityiskohtaisemmin erillisessä yritysraportissa. Kaikki muut yritykset, paitsi Valio, ovat julkaisseet yritysraporttinsa PDF-tiedostoina. Valion yritysraportti on julkaistu ainoastaan verkkojulkaisun muodossa. OP Ryhmän integroitu yritysraportti on julkaistu verkkojulkaisuna, mutta se on mahdollista lukea myös PDF-muotoisena. LähiTapiola julkaisee taas painetun vuosiesitteen sekä PDF-

muotoisen vuosikertomuksen. Atria ja Fazer ovat julkaisseet yritysraporttinsa ainoastaan PDF-tiedostoina. Vertailen tutkimuksessa yritysten PDF-muotoisia yritysraportteja. Valio on ainoa, jonka raporttia analysoin verkkojulkaisuna. PDF-tiedostoina raportteja on helpompi vertailla ja niistä on mahdollista hakea asioita koko raportista eikä vain tietyiltä sivulta niin kuin verkkojulkaisusta.

Elintarvike- ja finanssialan julkaisutavoissa suurin ero on siinä, että finanssialan yritykset julkaisevat yritysraporttinsa osana vuosikertomustaan. Yhtäläisyyksiä toimialojen välillä olivat raporttien julkaisumuoto ja julkaisutiheys. Kaikki yritykset julkaisevat yritysraporttinsa kerran vuodessa, ja Valiota lukuun ottamatta kaikkien yritysten raportit on mahdollista lukea PDF-tiedostona.

Finanssialan integroiduista raporteista löytyi kaikista selkeästi vastuullisuudenosio. LähiTapiolan 55 sivun vuosikertomuksesta 17 sivua eli noin 31 prosenttia kertoo vastuullisuudesta. OP ryhmän vuosiraportti on yhteensä 145 sivua ja vastuullisuuden osio on siitä 39 sivua eli noin 26,8 prosenttia. Tähän ei ole laskettu mukaan GRI-sisältöindeksin osuutta raportista, joka on 8 sivua. Yhteensä OP Ryhmän vastuullisuuden osuus koko raportista on siis 47 sivua. Aktian 180 sivun vuosikertomuksesta vastuullisuuden osio on 15 sivua eli noin 8,3 prosenttia. Tämä 15 sivua ei sisällä Aktian GRI-sisältöindeksiä, joka on 10 sivua pitkä. GRI-sisältöindeksi mukaan lukien vastuullisuudesta on raportoitu 25 sivua. Finanssialan yrityksistä Aktia on kertonut suhteessa vuosikertomuksen kokoon vähiten yritys vastuustaan.

Elintarvikealan yritykset ovat julkaisseet eriliset yritysraporttinsa. Fazer-konsernin yritysraportti on 42 sivua pitkä kokonaisuus. Fazer kertoo lisäksi vuosikertomuksessaan vastuullisuudestaan. Fazerin vuosikertomus on 52 sivua laaja ja sen yritysraportin osuus on vain kolme sivua eli vain 5,7 prosenttia koko raportista. En ole ottanut mukaan analysointiin Fazerin vuosikertomuksen osuutta yritysraportista, joten käytän vertailussani pelkästään Fazerin yritysraportista. Valion yritysraportti on julkaistu ainoastaan verkkojulkaisuna, joten sen laajuutta on vaikea määrittää. Valion verkkojulkaisussa kaikki osiot ovat eri linkkien alla, joten kokonaissivumäärää ei ole määritetty niin kuin PDF-muotoisissa raporteissa. Laskin Valion raportille kuitenkin sivumäärät ja sain Valion yritysraportin laajuudeksi 43 sivua ilman GRI-sisältöindeksiä, joka on yhdeksän sivua. Atrian yritysraportti on taas 41 sivua

laaja ilman viiden sivun mittaista GRI-sisältöindeksiä. Kaikki elintarvikealan yritykseni ovat kertoneet yhtä laajasti vastuullisuudestaan.

En laske raporttienlaajuuteen mukaan GRI-sisältöindeksejä, koska kaikki tutkimusyri-tykseni eivät noudata GRI-ohjeistoa ja GRI-sisältöindeksissä ei itsessään ole raportoitu asioista vaan se kertoo mistä löytyy kaikki GRI-ohjeistuksessa vaaditut raportoitavat asiat. Yrityksieni GRI-sisältöindekseissä on mainittu raportoitava asia ja sen perässä on linkki mistä raportoitava asia löytyy tai teksti ”ei raportoitu”. Kohdeyrityksistäni Valio, Atria, OP Ryhmä sekä Aktia noudattavat GRI-ohjeistoa yritysvastuuraporteissaan. LähiTapiola ja Fazer eivät siis noudata GRI-ohjeistoa. Tutkimukseni finanssialan sekä elintarvikealan yrityksistä kaksi kolmesta noudattaa GRI-ohjeistoa. Tämän tutkimuksen perusteella ei ole siis toimialasidonnaista noudatetaanko GRI ohjeistoa yritysvastuura- portoinnissa vai ei.

Toimialojen välillä raporttienlaajuuksia on vaikeata verrata toisiinsa raportointitavan vuoksi. Erillisiin yritysvastuuraportteihin sisältyy esimerkiksi myös yrityksen perustiedot ja toimitusjohtajan katsaus, joita taas ei ole laskettu mukaan integroitujen raporttien vastuullisuuden osioihin. Myös valion verkkojulkaisun sivumääriä on vaikea määrittää verrattuna PDF raportteihin. Toimialojen välillä ei kuitenkaan ole raporttien laajuudessa suuria eroja. OP-Ryhmä on raportoinut kaikista yrityksistäni laajimmin vastuullisuudestaan. Kun taas LähiTapiolan ja Aktian vastuullisuuden osuudet ovat kaikista suppeimmat. Finanssialan yritykset ottivat raporttien laajuudessa siis kärki- sekä häntäpaikat.

Elintarvike ja finanssialan raporttien rakenne eroaa jo siinä, että finanssialan raportit ovat integroituja yrityksen vuosikertomukseen. Kaikki finanssialanyritykseni ovat kertoneet vuosikertomuksien alussa yleistä yrityksestä sen jälkeen strategiansa ja liiketoiminnat. Tämä jälkeen Aktialla ja LähiTapiolalla alkaa vastuullisuuden osuus. OP-ryhmä on raportoinut vielä hallinnoinnista ennen vastuullisuuden osuutta. Kaikilla kolmella yrityksellä tilinpäätös ja toimintakertomus löytyvät viimeisenä. Elintarvikealan yritysten yritysvastuuraporteissa Atrialla ja Fazerilla on alussa yrityksen perustiedot ja toimitusjohtajankatsaus, jonka jälkeen on kerrottu vastuullisuudesta yleisesti eli vastuullisuuden painopisteet, kohokohdat ja tavoitteet. Nämä asiat löytyvät myös kaikilta finanssialan yrityksiltä vastuullisuusosion alusta. Tämän jälkeen kaikki, niin elintarvikealan kuin finanssialan, yritykset ovat kertoneet sidosryhmänsä. Sidosryhmien jälkeen tulee osiot taloudellisista, sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista. Kaikki yritykset ovat kertoneet

näistä kolmesta osa-alueesta aivan eri järjestyksissä, joten se missä järjestyksessä taloudellisista, sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista kerrotaan, ei ole yhtenäisyyttä toimialoittain, vaan se on aivan yrityksestä riippuvaista. GRI-ohjeistusta noudattavilla yrityksillä GRI-sisältöindeksi oli raportin lopussa.

Valion raportti eroaa kaikista raporteista sen julkaisumuodon vuoksi, joten siitä ei pystynyt määrittellä missä järjestyksessä asiat ovat kerrottu. Valio on esitellyt taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun ylärivillä olevien linkkien alle ja muut asiat omien linkkien alla sivun keskellä. Alla kuviossa 1 on kuva Valion yritysraportin etusivusta.

Kuvio 1. Valion verkkoyritysvastuuraportin etusivu (Valio 2016).

4.3 Vastuullisuuden kolme osa-alueetta raportoinnissa

Tässä kappaleessa analysoin yritysten kolmen osa-alueen eli sosiaalisen-, taloudellisen- ja ympäristövastuun raportoinnista löytyviä yhtäläisyyksiä sekä eroja. Yritysvastuuraporteissa käsitellään myös kolmen osa-alueen lisäksi muita asioita, joita en ole

laskenut mukaan mihinkään kolmen osa-alueiden laajuuksista. Näitä ovat esimerkiksi yritysten perustiedot ja vastuullisuuden painopisteet ja tavoitteet. Elintarvikealan yritykset ovat myös raportoineet erikseen heidän arvoketjustaan. En laskenut tätä mukaan mihinkään kolmesta osa-alueesta, koska siinä käsitellään koko hankintaketjun, alkutuotannosta kuluttajalla, vaikutuksia niin ympäristöön kuin sosiaaliseen ja taloudelliseen vastuuseen liittyen. Kaikilla kolmella elintarvikealan yrityksellä arvoketju oli kokonaisuudessaan viisi sivua pitkä. Seuraavassa taulukossa 1 on koottu prosentteina yritysten osa-alueiden laajuudet verrattuna yritysvastuuraportin tai integroitujen raporttien vastuullisuuden osioihin sivujen lukumäärään. Osa-alueiden laajuuksia on verrattu vastuullisuusraporttien sivujen lukumäärään ilman GRI-sisältöindeksin osuutta.

Taulukko 1. Yritysten kolmen osa-alueen laajuudet prosentteina.

	Sosiaalinen vastuu	Ympäristövastuu	Taloudellinen vastuu	Muu
OP-ryhmä	54 %	8 %	10 %	28 %
LähiTapiola	59 %	18 %	12 %	11 %
Aktia	40 %	6 %	27 %	27 %
Fazer	24 %	12 %	10 %	54 %
Valio	28 %	29 %	7 %	36 %
Atria	29 %	23 %	5 %	43 %

4.3.1 Sosiaalinen vastuu

Kaikki kohdeyritykseni ovat raportoineet kolmesta osa-alueesta laajimmin sosiaalisesta vastuustaan, lukuun ottamatta Atriaa, joka oli raportoinut sosiaalisesta ja ympäristövastuustaan saman verran. Sosiaalisen vastuun osiot sisältävät henkilöstön lisäksi, tuotevastuun osion ja osion lähiyhteisöistä sekä asiakkaista. OP ryhmä on raportoinut sosiaalisesta vastuustaan yhteensä 21 sivua eli noin 54 prosenttia koko vastuullisuuden osioista. Aktia on raportoinut sosiaalisesta vastuustaan 6 sivua eli noin 40 prosenttia. LähiTapiola on raportoinut sosiaalisesta vastuustaan 10 sivua eli noin 59 prosenttia. Fazer on raportoinut sosiaalisesta vastuustaan yhteensä 10 sivua eli noin 24 prosenttia koko raportista. Valio on raportoinut sosiaalisesta vastuustaan 12 sivua eli noin 28 prosenttia. Atria on raportoinut sosiaalisesta vastuustaan 12 sivua eli noin 29 prosenttia.

Sosiaalisen vastuun osioon olen henkilöstöasioiden lisäksi laskenut tuotevastuun, johon kuuluu raportointi tuotteen terveellisyydestä sekä turvallisuudesta, toimimisen lähiyhteisössä sekä vastuun asiakkaista. Sosiaalisen vastuun alue erosi toimialoittain siten, että elintarvikeala oli raportoinut laajemmin tuotevastuusta, kuin finanssiala ja finanssiala taas laajemmin vastuustaan asiakkaisiin ja heidän toimintaa lähiyhteisössä. Esimerkiksi asiakkaiden yksityisyydensuoja on pankkialalla tärkeitä ja taas elintarvikealalla tuotteiden terveellisyys ja turvallisuus. Kaikki kolme elintarvikealan yritystä kertovat tuotevastuustaan erillisenä osionaan ja heidän tuotevastuun osuus on yhtä suuri kaikilla kolmella yrityksellä, kuin vastuu henkilöstöstä.

Toimialasta riippuen yritykset Suomessa tunnistavat keskeiseksi sidosryhmäksi henkilöstön, kuten myös kohdeyritykseni. He ovat tunnistaneet myös tarpeet henkilöstön osaamisen ja työhyvinvoinnin kehittämiseksi. Vastuu henkilöstöstä osuudet ei eroa toimialoittain kovinkaan paljoa ja toimialat olivat raportoineet aiheesta myös yhtä laajasti. Osaamisen ja työhyvinvoinnin lisäksi kumpikin toimiala oli raportoinut työterveydestä ja -turvallisuudesta, johtamisesta, tasa-arvo asioista sekä korvauksista ja palkkiosta.

Elintarvikealan yrityksissä henkilökuntaa on suhteessa liikevoittoon paljon enemmän kuin finanssialan yrityksissä. Esimerkiksi LähiTapiolalla työskenteli vuonna 2016 noin 3400 henkilöä ja LähiTapiolan liikevoitto oli 326,3 M€, kun taas Valiolla työskenteli samana vuonna 4096 henkilöä ja liikevoitto oli 29,5 M€. Saman ero on havaittavissa kaikissa tutkimukseni kohdeyrityksissä. Tällä ei kuitenkaan ollut raportointiin suurta merkitystä.

4.3.2 Ympäristövastuu

Ympäristövastuun osuus oli laajempi elintarvikealalla kuin finanssialalla. Finanssialan yrityksistä OP-ryhmä on raportoinut ympäristövastuustaan kolme sivua eli noin kahdeksan prosenttia. Aktia on raportoinut taas alle yhden sivun verran eli noin kuusi prosenttia. LähiTapiola taas kolme sivua eli noin 18 prosenttia. Elintarvikealan yrityksistä Fazer on raportoinut viisi sivua eli noin 12 prosenttia. Atria 12 sivua eli noin 29 prosenttia ja Valio taas 10 sivua eli noin 23 prosenttia.

Finanssialan ympäristövastuun osio on pienempi, kuin elintarvike alalla, koska sen ympäristövaikutukset ovat pienemmät. Tähän vaikuttaa esimerkiksi digitalisaatio ja se, että finanssialan hankintaketju ei ole niin pitkä kuin elintarvikealalla. Elintarvikealan yritykset tarvitsevat myös paljon enemmän luonnonresursseja toimintaansa, kuin finanssialan yritykset. Näiden lisäksi Atrian ja Valion yksi tärkeimmistä näkökulmista on myös eläinten hyvinvointi, jonka laskin osaksi ympäristövastuuta. Vedenkulutus on myös paljon suurempaa elintarvikealalla, kun viljelmät, niin eläinten ruuaksi kuin tuotteita varten, täytyy kastella. Yhteisiä raportointi aiheita ympäristöasioista elintarvikealalla ja finanssialalla on jätteiden käsittely sekä energiankäyttö. Finanssialalla yksi tärkein ympäristövaikutuksista raportoitava asia on työmatkojen ympäristövaikutukset ja niiden vähentämien. Digitalisaatio finanssialalla vähentää luonnonkuormitusta, mutta tietoturva asiat taas ovat kasvava näkökohta juuri sen vuoksi, että kaikki tieto käsitellään nykyään sähköisesti.

4.3.3 Taloudellinen vastuu

Taloudellisen vastuun osuus oli vähän laajempi finanssialan kuin elintarvikealan yrityksillä. Elintarvikeala oli raportoinut taloudellisista vastuistaan kaikista kolmesta osaluueesta vähiten. OP ryhmän taloudellisen vastuun osuus on neljä sivua eli noin 10 prosenttia koko vastuullisuudenosioista. Aktialla taloudellisesta vastuusta on raportoitu myös neljän sivun verran eli noin 27 prosenttia koko vastuullisuudenosioista. LähiTapiola taas oli raportoinut taloudestaan kahden sivun verran eli noin 12 % koko vastuullisuudenosioista. Fazerin taloudellisen vastuun osio on neljä sivua eli noin 10 %. Valio on raportoinut taloudellisista vaikutuksistaan kolme sivua eli noin seitsemän prosenttia ja Atria on taas kaksi sivua eli noin viisi prosenttia.

Kaikki yritykset olivat maininneet raporteissaan lisäarvon sidosryhmilleen ja tunnista-
neet välilliset sekä välittömät taloudelliset vaikutuksensa. Ainoastaan Valio, OP ja Atria olivat kertoneet taloudellisista vaikutuksistaan taloudelliset vaikutukset -otsikon alle. Vastuullinen sijoittaminen ja vastuullinen luotonanto ovat finanssialalla tärkeimpiä taloudellisen vastuun näkökohtia, josta kaikki finanssialan yritykseni olivat raportoineet laajasti. Tämän vuoksi finanssialan yrityksiä taloudellisen vastuun osuus oli elintarvikealaa laajempi.

4.4 Sidosryhmätoiminta ja raporttien olennainen sisältö

Kaikki kohdeyritykseni ovat kertoneet yritysvastuujulkaisussaan tärkeimmät sidosryhmänsä ja tapansa viestiä heidän kanssaan. Kohdeyrityksistäni kaikki paitsi LähiTapiola olivat kertoneet raporteissaan sidosryhmistään erillisessä osiossa. Yritykset olivat kertoneet selkeästi sidosryhmästrategiastaan, mitkä sidosryhmät ovat tunnistettu oleelliseksi ja kuinka eri sidosryhmien kanssa viestitään ja mitä kanavaa käytetään. LähiTapiola oli luetellut myös sidosryhmänsä raportissaan ja kertonut tavoistaan viestiä heidän kanssaan, mutta ei kertonut niistä omana osionaan, joten sidosryhmiä ei ollut niin helppo löytää kuin muilta yrityksiltä. Seuraavassa taulukossa 2 kerron yritysten yritysvastuuraporteissa poimitut tärkeimmät sidosryhmät.

Taulukko 2. Yritysten sidosryhmät.

Aktia	OP	LähiTapiola	Fazer	Valio	Atria
Asiakkaat	Henkilöstö	Omistaja-asiakkaat	Kuluttajat	Omistajayrittäjät	Asiakkaat
Omistajat ja sijoittajat	Omistaja-asiakkaat	Henkilöstö	Asiakkaat	Henkilöstö	Kuluttajat
Henkilöstö	Sijoittajat	Viranomaiset	Omistajat	Asiakkaat	Henkilöstö
Yhteiskunta	Edustajisto ja hallinto	Lähiyhteisö	Henkilöstö	Kuluttajat	Tuottajat

Kumpikin toimiala mainitsee tärkeimmissä sidosryhmissään henkilöstön ja kaikki yritykset ovatkin raportoineet henkilöstöasioistaan laajasti. Kumpikin toimiala kertoo raporteissaan viestivänsä henkilöstönsä kanssa monella eri tavalla esimerkiksi pitämällä kehityskeskusteluita ja tekemällä henkilöstötutkimuksia. Henkilöstön lisäksi kumpikin toimiala on tunnistanut tärkeimmiksi sidosryhmikseen omistajat sekä asiakkaat. Finanssialan yritykset olivat maininneet tärkeimmiksi sidosryhmikseen myös sijoittajat, joita elintarvikeala ei ollut tunnistanut tärkeimmiksi sidosryhmikseen. Yritykset ovat määritelleet raporttien sisältönsä tunnistettujen sidosryhmiensä mukaan ja kohdeyritykseni ovatkin tehneet tutkimuksia, joissa selvitetään mitkä vastuullisuus asiat ovat sidosryhmien mielestä tärkeimpiä.

Se mitä sidosryhmiä on tunnistettu, vaikuttaa myös siihen, minkälaisessa muodossa yritysraportti julkaistaan. Finanssialan yritykset ovat kaikki julkaisseet yritysraporttinsa integroituna osaksi vuosikertomustaan ja he ovat tunnistaneet sidosryhmikseen sijoittajat ja omistajat, jotka haluavat yleensä lukea yrityksestä myös taloudellista tietoa yritysraporttiin lisäksi, joten integroitu raportti on näille sidosryhmille mielekkäämpi. Elintarvikealan yritykset ovat taas tunnistaneet sidosryhmikseen kuluttajat ja asiakkansa. Kuluttajat ovat yleensä kiinnostuneita enemmän yrityksen vastuullisuudesta kuin taloudellisesta tiedosta, päättäessään minkä yrityksen tuotteita ostavat. Kuluttajille erillinen yritysraportti on helpompi lukea kuin integroitu raportti.

Sidosryhmillä on myös paljon vaikutusta siihen mitä sisältöä yritykset julkaisevat yritysraportissaan. Esimerkiksi OP Ryhmä kertoo raportissaan, että sijoittajat edellyttävät OP Ryhmältä vahvaa luottokelpoisuutta, vakaata taloudellista asemaa sekä luotettavaa takaisinmaksukykyä, silloin OP Ryhmä raportoi näistä asioista. Kuluttajia taas yleensä kiinnostaa tuotteen hinnan lisäksi sen eettisyys ja terveellisyys. Tämän vuoksi elintarvikealan raporteissa on raportoitu laajasti tuotevastuusta eli juuri tuotteiden eettisyydestä ja ravitsemuksellisista asioista.

Kohdeyritykset ovat tunnistaneet sidosryhmäkseen myös viranomaiset. Niin elintarvike- kuin finanssialaa valvovat useat viranomaiset. Elintarvikealalla viranomaiset keskittyvät valvomaan tuotteiden turvallisuutta ja hygieniaa ja finanssialalla keskitytään hyvään vakuutus- ja pankkitapaan, tällä on myös vaikutusta siihen mistä raportoidaan.

Kohdeyritykset ovat tehneet tutkimuksia ja tunnistaneet oleellisia asioita sidosryhmiensä avulla. Näiden oleellisiksi tunnistettujen asioiden avulla yritykset ovat määritelleet raporttien sisällöt. Yritykset, jotka noudattavat GRI-ohjeistoa eli Valio, Atria, OP Ryhmä sekä Aktia ovat kertoneet tehneensä olennaisuusanalyysin yritysraporttia varten. LähiTapiola ja Fazer eivät ole kertoneet olennaisiksi havaittuja asioita, mutta ovat muuten kertoneet vastuullisuuden tärkeimpiä teemoja.

Elintarvikealan ja finanssialan sidosryhmien oleellisiksi asioiksi tunnistetut näkökohdat eroavat paljon toisistaan. Finanssialalla tärkeimmiksi oleellisiksi asioiksi ovat yritykset tunnistaneet yksityisyydensuojaan sekä tietoturvaan liittyvät asiat sekä vakavaraisuuden ja luotettavuuden. Elintarvikealalla taas sidosryhmille tärkeitä näkökohtia ovat tuo-

tantoeläimien terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtiminen, sekä tuotteiden terveellisyys ja ravitsevuus.

5 Johtopäätökset

Yrityksien on otettava huomioon useita eri asioita raportoidessaan yritys vastuustaan kuten sidosryhmien odotukset raportoinnille, millä tavoin raportti toteutetaan ja mitä tietoa raportin tulisi sisältää. Vuonna 2018 yritys vastuuraportin julkaiseminen tuli suurille yrityksille pakolliseksi, joten kaikkien tämän tutkimuksen kohdeyrityksistä täytyy julkaista yritys vastuuraportti. Raportoinnin prosessi on myös valmisteltava hyvin, ja yrityksen on tunnistettava sidosryhmänsä. Sidosryhmäanalyysien avulla yritykset pystyvät tunnistamaan oleelliset asiat, joista raportoida yritys vastuuraportissaan. Kuluttajien kiinnostus yritysten vastuullisuudesta kasvaa jatkuvasti, joten paine yritys vastuuraporttien julkaisemiselle on noussut. Hyvin tehdystä yritys vastuuraportista yritys saa monenlaisia hyötyjä esimerkiksi liittyen maineen hallintaan ja erottautumiseen kilpailijoista. Yritys vastuuraportointia voidaan käyttää myös johtamisen välineenä. Erilaiset vapaaehtoisuuteen pohjautuvat ohjeistukset auttavat yrityksiä luomaan parempia ja selkeämpiä raportteja. Kohdeyritykseni olivat ottaneet yritys vastuun osaksi strategiaansa ja kaikki kuusi kohdeyritystäni raportoivat vastuullisuudestaan laajasti sekä julkaisivat virallisen yritys vastuuraporttinsa kerran vuodessa.

Finanssi- ja elintarvikealan yritys vastuuraportit erosivat toisistaan jonkun verran, eroja löytyi niin raportointitavasta kuin raporttien sisällöstä. Yrityksien on otettava huomioon taloudellinen-, sosiaalinen ja ympäristövastuu toimiessaan vastuullisesti. Kaikki kohdeyritykseni olivat raportoineet näistä kaikista kolmesta yritys vastuun osa-alueesta. Koska yritys vastuu voidaan jaotella myös muilla tavoilla, kuin tällä perinteisellä Triple bottom line -ajattelumallilla, eivät kaikki yritykset olleet jäsenelleet asioita taloudellisen-, sosiaalisen- ja ympäristövastuu -otsikoiden alle. Osa-alueet kuitenkin löytyivät kaikilta yrityksiltä selkeästi. Eroja sekä yhtäläisyyksiä toimialojen välillä löytyi siitä mitä sosiaalisen-, taloudellisen- ja ympäristövastuun asioita raporteissa käsiteltiin ja kuinka laajasti. Sosiaalisesta vastuusta kumpikin toimiala oli kertonut eniten. Kumpikin toimiala oli tunnistanut tärkeäksi asiaksi henkilöstön hyvinvoinnin sekä koulutuksen. Elintarvikeala oli kertonut raporteissaan lisäksi tuotevastuusta ja finanssiala taas toimimisesta lähiyhteisössä, jotka kuuluvat sosiaalisen vastuun alle. Taloudellisesta vastuusta finanssiala oli raportoinut elintarvikealaa laajemmin. Tämä johtuu siitä, että finanssialalla oleelliset

asiat ovat vastuullinen sijoittaminen sekä vastuullinen luotonanto, joka kasvatti taloudellisen vastuun osiota. Ympäristövastuun osa-alue oli laajempi elintarvikealalla. Elintarvikeala kuormittaa enemmän ympäristöä, kuin finanssiala, jonka vuoksi elintarvikealalla raportoitavaa ympäristövastuusta on enemmän.

Toimialat ovat tunnistaneet erilaisia asioita oleellisiksi, koska finanssialan ja elintarvikealan liiketoiminnot eroavat toisistaan ja niiden toiminnoilla on erilaisia vastuullisia vaikutuksia yhteiskuntaan. Myös sillä, että finanssi- ja elintarvikeala olivat tunnistaneet tärkeimmiksi sidosryhmikseen eri ryhmiä, oli vaikutusta siihen mistä ja kuinka raportoitiiin. Esimerkiksi finanssiala oli tunnistanut tärkeimmiksi sidosryhmikseen omistajat ja sijoittajat, joten finanssialan yritykset olivat integroineet raporttinsa osaksi vuosikertomustaan, jotta omistajat ja sijoittajat saisivat samasta paketista luettua niin yrityksen taloudellisen informaation kuin vastuullisuusasiat. Elintarvikeala taas oli tunnistanut tärkeimmiksi sidosryhmikseen asiakkaat ja kuluttajat, ja olivat julkaisseet erilliset yritysvastuuraportit. Kuluttajan on helpompi lukea erillinen yritysvastuuraportti, koska kuluttaja ei välttämättä ole niin kiinnostunut yrityksen taloudellisesta informaatiosta kuin sijoittajat ja omistajat. Kaikki yritykset olivat myös huomioineet sidosryhmänsä raportoinnissa ja teettäneet erilaisia sidosryhmätutkimuksia selvittääkseen raporttien oleellisen sisällön. Siihen, kuinka ja miten raportoidaan, vaikuttaa myös useat muut tekijät kuin vain toimiala. Esimerkiksi se, että noudatetaanko GRI-ohjeistoa vai ei, vaikuttaa paljon raporttien muotoon ja sisältöön.

Tutkimuksen toteuttaminen oli haastava, koska aihe osoittautui niin laajaksi. Olisin voinut rajata tutkimustani vieläkin enemmän koskemaan esimerkiksi vain sosiaalisen vastuun raportoinnin eroja. Onnistuin kuitenkin opinnäytetyössäni hyvin ja pääsin tavoitteeseeni eli tunnistamaan finanssi- ja elintarvikealan raportoinnin eroja. Tutkimuksesta teki myös haastavaa se, että kaikkien yritysten yritysvastuuraportit erosivat toisistaan. Yritykset olivat raportoineet asioista eri järjestyksissä eivätkä kaikki yritykset olleet jäsennelleet sosiaalisia, taloudellisia ja ympäristövastuita omien otsikoiden alle. Tutkittavaan aineistoon piti perehtyä todella hyvin ja ymmärtää aiheesta paljon. Kirjallisuuden pohjalta laadinkin tutkimukseeni viitekehysten. Käytin lähteinä useita ajankohtaisia teoksia yritysvastuusta ja perehdyin niihin hyvin, jotta saisin opinnäytetyöni teoriaosuuksista mahdollisimman kattavan ja selkeän kuvauksen aiheesta.

Jos tutkimuksessa olisi ollut enemmän yrityksiä mukana, olisi tutkimustulos voinut olla erilaisempi, jos mukana olisi ollut esimerkiksi erikokoisia yrityksiä samalta toimialalta. Yritysvastuuraportointiin vaikuttaa niin monet eri tekijät, eikä ainoastaan toimiala, ettei tällä tutkimusmäärällä tullut niin selkeitä eroja esiin. Opinnäytetyöni haastavuutta lisäsi se, että yritysvastuuraportointi on todella laaja kokonaisuus. Jos aihe olisi ollut tutumpi, olisi ollut helpompaa rajata se heti sopivaksi ja keskittyä valitun alueen analysointiin. Aihetta opiskellessani helpottui ja selkeytyi tekeminenkin koko ajan. Myös ymmärrys, miten opinnäytetyö kannattaa tehdä, kasvoi.

Tutustuin paljon muiden tekemiin opinnäytetöihin, erityisesti yritysvastuuta käsitteleviin raporteihin. Vastaavanlaista opinnäytetyötä ei ollut aikaisemmin tehty ja yritysvastuuraporttiaiheisia opinnäytetöitä ei myöskään ollut kovin paljon. Jatkotutkimuksen voisi toteuttaa tekemällä vastaavan vertailun, jossa olisi mukana useampi eri toimiala tai tutkia yritysvastuuraporttien avulla yritysvastuuraportoinnin kehitystä. Opinnäytetyöprosessin aikana opin todella paljon yritysvastuusta ja sen raportoinnista sekä sitä ohjaavista säännöksistä.

Lähteet

- Aktia pankki Oyj vuosikertomus 2016
<https://www.aktia.com/documents/10560/631582/aktia-vuosikertomus-2016.pdf/bacb12f5-37f9-4f29-a0a5-0ed87a5ebdab>. Luettu 18.11.2017.
- Atria yritysraportti 2016
https://www.atria.fi/globalassets/atriagroup/vastuullisuus/raportti-2016/atria_yritysvastuuraportti_2016.pdf. Luettu 18.11.2017.
- European comission. 2017. Corporate Social Responsibility (CSR).
http://ec.europa.eu/growth/industry/corporate-social-responsibility_fi. Luettu 17.10.2017.
- Fazer-konsernin yritysraportti 2016.
http://www.fazergroup.com/globalassets/global/fazergroup/about-us/annual-review-2016/cr/fazer_group_corporate_responsibility_review_2016_fi.pdf. Luettu 18.11.2017.
- FIBS 2015. Yritysvastuun osa-alueet ja teemat.
<http://www.fibsry.fi/fi/yritysvastuu/yritysvastuun-osa-alueet>. Luettu 22.3.2017.
- Finanssialan tradenomit ry 2013. Tietoa alasta.
<https://www.finanssialantradenomit.fi/tietoa-alasta2>. Luettu 9.12.2017.
- Fisher, Colin & Lovell Alan 2003. Business Ethics and Values. FT Prentice Hall, Harlow.
- Global Compact 2017. Who we are. <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc> Luettu 30.10.2017.
- Harmaala, Minna-Maari & Jallinoja, Niina 2012. Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta. Talentum Media, Helsinki.

Ilmasto-opas 2016. Kestävä tuotesuunnittelu. <https://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/hillinta/-/artikkeli/e25090fe-19b6-40ae-a65b-78b901433a2a/kestava-tuotesuunnittelu.html>. Luettu 5.4.2017.

Juholin, Elisa 2004. Cosmopolis. Yhteiskuntavastuusta yrityskansalaisuuteen. Otava, Keuruu.

Juutinen, Sirpa & Steiner, Maj-Lis 2010. Strateginen yritysvastuu. Bookwell, Porvoo.

Jylhä, Eila & Viitala, Riitta 2013. Liiketoimintaosaaminen. Menestyvän yritystoiminnan perusta. Edita Publishing Oy, Porvoo.

Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jamk, Jyväskylä.

Koipijärvi, Terhi & Kuvaja, Sari 2017. Yritysvastuu: Johtamisen uusi normaali. Printon, Viro.

LähiTapiola-ryhmän vuosiraportti 2016
<http://public.egate.fi/lahitapiola/lahitapiola/fi/tiedostot/193263/>. Luettu 18.11.2017.

Miltton Group 2016. GRI:n raportointiohjeistot uudistuvat – jälleen.
<http://www.miltton.fi/fi/grin-raportointiohjeistot-uudistuvat-jalleen/>. Luettu 4.4.2017.

Niskala, Mikael & Pajunen, Tomi & Tarna-Mani, Kaisa 2013. Yritysvastuu: Raportointi- ja laskentaperiaatteet. KHT-Media, Helsinki.

OPn vuosi 2016 https://op-year2016.fi/filebank/701-OPn_vuosi_2016.pdf. Luettu 18.11.2017.

Reilukauppa 2017. Visiomme. <http://www.reilukauppa.fi/meista/>. Luettu 11.10.2017.

Rohweder, Liisa 2004. Yritysvastuu: kestävä kehitys organisaatiotasolla. 2004. WSOY, Helsinki.

Ruokatieto 2017. Elintarviketeollisuus Suomessa.
[https://www.ruokatieto.fi/ruokakasvatus/ruokaketju-ruuan-matka-pelloilta
ytaan/elintarviketeollisuus/elintarviketeollisuus-suomessa](https://www.ruokatieto.fi/ruokakasvatus/ruokaketju-ruuan-matka-pelloilta-po-
ytaan/elintarviketeollisuus/elintarviketeollisuus-suomessa). Luettu 9.12.2017.

Teivainen, Teivo 2013. Yritysvastuun umpikuja. Bookwell Oy, Jyväskylä.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi,
Helsinki.

Valio yritysvastuuraportti 2016. <https://www.valio.fi/yritysvastuuraportti/2016/>. Luettu
18.11.2017.

Vastuullisuusraportti.fi 2017. Vastuullisuustietoa yrityksille.
<http://vastuullisuusraportti.fi/>. Luettu 27.4.2017.